

Беларусьфільм

Залатое сячэнне беларускай анімацыі

12 сакавіка 1971 года на “Беларусьфільме” пачалася праца над мультыплікацыйным фільмам “Нязнайка-паэт”. Ад гэтай даты і вядзе адлік афіцыйная гісторыя беларускай анімацыі. 12 сакавіка 2021 года творчай вечарынай на студыі “Беларусьфільм” адзначаўся 50-гадовы юбілей беларускага анімацыйнага кіно: мультыплікатары згадвалі гісторыю, пераглядалі кадры з лепшых работ за мінулыя 50 гадоў і — атрымлівалі віншаванні. З вітальным

словам на юбілейным мерапрыемстве выступіў начальнік аддзела па кінематаграфіі

Міністэрства

культуры

Рэспублікі

Беларусь

Аляксей Бязуглы.

На працягу ўсяго

юбілейнага года

будуць адбывацца

розныя цікавыя імпрэзы:

больш маштабнае

і гучнае святкаванне

яшчэ наперадзе.

Надзея КУДРЭЙКА

Да дакладнай даты заснавання беларускай анімацыі існавалі розныя падыходы. Часам адлік вялі ад 1972 года, калі была скончана праца над фільмам “Нязнайка-паэт” ці калі быў зняты фільм па замове ДАІ “Два погляды на адно і тое ж” — на ім ужо стаяла пазнака “Беларусьфільма”. Дата 12 сакавіка да нядаўняга часу ў якасці юбілейнай не фігуравала. Але ж цяпер першы дзень рэжысёрскага перыяду вытворчасці мультыплікацыйнага фільма “Нязнайка-паэт” — 12 сакавіка 1971 года — прызначацца за пачатак гісторыі беларускай мультыплікацыі.

50 — прыгожая лічба, але, паглядзеўшы з іншага ракурсу, можна весці гаворку і пра амаль 100 гадоў. Бо яшчэ ў 20-я гады мінулага стагоддзя пры Белдзяржкіно працавала мультыплікацыйная майстэрня, якая “аніміравала” ў навукова-папулярных, агітацыйных і адукацыйных фільмах папулярныя лозунгі таго часу, дыяграмы і схемы, правілы паводзін, сатырычныя вершы, і многае іншае. Анімацыя ў такіх стужках як правіла спалучалася з ігравымі эпізодамі.

*Працяг тэмы
на ст. 8—9*

**15 сакавіка —
Дзень
Канстытуцыі
Рэспублікі
Беларусь**

Соцыум

**ХРОНІКА ЛАКАЦЫЙ
У РАЗВІЦЦІ ІДЭІ**

Беларускія музеі ўсё часцей звяртаюцца да інтэрактыўных праектаў, здольных зацікавіць людзей любога ўзросту.

ст. 3, 4

Тэатральная плошча

**ПАЎСТАГОДДЗЯ
СЛУЖЭННЯ
КОЛАСАЎЦАМ**

Заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Тамара Скварцова амаль паўстагоддзя прысвяціла служэнню Нацыянальнаму акадэмічнаму драматычнаму тэатру імя Якуба Коласа...

ст. 6

Праекты развіцця

**НЕ СПЯШАЙЦЕСЯ
ВЫКІДВАЦЬ!**

Гомельскі палацава-паркавы ансамбль — адзін з найпрыгажэйшых музеяў Беларусі. “К” распавядае пра новыя здабыткі музейных фондаў.

ст. 13

“Аповесць мінулых гадоў”, ч. 3, 2008 год.
Гісторыя герба Полацка.

Найлепшае для праекцыі на патрыятызм

9 сакавіка адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відазасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Анатолій Маркевіч зноў закрануў тэму неабходнасці стварэння пры міністэрстве Савета па культуры, у склад якога ўвайшлі б эксперты па ўсім накірунках сферы, якія здольны аператыўна разглядаць і вырашаць праблемныя пытанні. Цяпер адбываецца падбор кандыдатур удзельнікаў Савета.

Былі ўзнятыя таксама пытанні ўмацавання беларускай дзяржаўнасці, патрыятычнага выхавання і развіцця ўнутранага турызму. Распрацаваны праект інструкцыі парадку арганізацыі і правядзення рэспубліканскага конкурсу на найлепшыя культурныя праекты патрыятычнай тэматыкі. Конкурс прапановачна правесці да канца года, вызначыўшы пераможцаў у намінацыях "Найлепшы спектакль" (з выдзеленага асобных намінацый для тэатраў драмы, лялек і музычнага тэатра), "Найлепшая канцэртная праграма" (з падзелам на праекты ў сферы музычнага і эстраднага мастацтваў альбо харэаграфіі), "Найлепшы фільм" (у гульнявой, негульнявой і анімацыйнай форме), "Найлепшы твор выяўленага мастацтва" (у жывапісе, графіцы, скульптуры і манументальным мастацтве), "Найлепшае культурнае мерапрыемства народнай творчасці" (з падзелам на канцэртныя праграмы, спектаклі, прадстаўленні аматарскіх калектываў, выставкі народнага докаратаўна-прыкладнага мастацтва, інтэрактыўныя клубныя праекты), "Найлепшы інтэрактыўны музейны праект" (з падзелам на праекты культурна-асветніцкай дзейнасці, інклюзійныя праекты, а таксама праекты ў гісторыка-краязнаўчай галіне) і "Найлепшы бібліятэчны інтэрактыўны праект".

11 сакавіка міністр культуры Анатолій Маркевіч правёў сустрэчу з калектывам Мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць-герой". Паліца сустрэчы былі абмеркаваныя пытанні, звязаныя з планами работы комплексу.

На наступны дзень, 12 сакавіка, Анатолій Маркевіч ужо наведаў Гомель, дзе правёў грунтоўную размову пра культуру без закрытых тэм. Міністр культуры абмеркаваў пытанні рэканструкцыі сядзібы ў Хальчы і нюансы развіцця галіны культуры на сустрэчы з калектывам Гомельскага палацава-паркавага ансамбля. Адбыўся карысны і змястоўны дыялог.

Матэрыял пра сам Гомельскі палацава-паркавы ансамбль — адзін з найпрыгажэйшых і самых старых музеяў Беларусі — чытайце на старонцы 13

Увага! Аб'ява!*

Установа адукацыі "Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў"

аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасада прафесарска-выкладчыцкага складу:

- загадчык кафедры менеджменту, гісторыі і тэорыі экранных мастацтваў;
- прафесар кафедры прамысловага дызайну (2);
- прафесар кафедры тэорыі і гісторыі дызайну (2).

Тэрмін падачы заўяў — адзін месяц з дня апублікавання аб'явы. Заявы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас: 220012, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 81, аддзел кадраў, тэлефон 366-93-41.

КУЛЬТУРА ШТОГТЫНЬСЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецца з кастрычніка 1991 года

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрый КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШУНЬКА; **рэдактар аддзела:** Яўген РАТІН; **аглядальнікі рэдакцыі:** Эміль ЮРКЕВІЧ, Надзея ВУНЦЭВІЧ; **Назва КВЭРІКА, Антон РУДК, Ілья СВЯРЫ, Юрый МАРЫЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандант:** Пётр ВАСІЛЕВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД.

Сайт: www.kimpres.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Электронны адрас: tut@kultura.by, (017) 286 07 97, 334 57 41.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".

Дырэктар — САЛОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. **Прыёмная:** (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чацвёрты паверх. Букаўтарня: (017) 334 57 25.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнасна імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарту, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўныя месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупліцы не рэдакцыйныя. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несамаацэнна за дакладнасць матэрыялаў.

*Матэрыял на правах рэкламы.

© "Культура", 2021. Наклад 2890. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Папільсана ў друк 12.03.2021 ў 19.00. Замова 706.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Беларусі Уладзіміра Гасцюхіна з 75-годдзем.

"Вы адзін з самых папулярных артыстаў Беларусі. Чалавек з цвёрдай грамадзянскай пазіцыяй, сапраўдны патрыёт", — гаворыцца ў віншаванні.

Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што велізарны талент, шматграннае майстэрства і надзвычай-

ная ўнутраная энергія далі магчымасць Уладзіміру Гасцюхіну стварыць галерэю запамінальных вобразаў і характараў, якія прыняты публікай і прызнаны прафесіяналамі.

"Няхай ваша цудоўная творчасць і ў далейшым прыносіць паклоннікам радасць і добры настрой", — пажадаў артысту Прэзідэнт, паведамляе president.gov.by.

Хто прадставіць краіну на "Славянскім базары"

20 сакавіка тэлеканал "Беларусь 3" у прамой трансляцыі пакажа фінальныя этапы нацыянальных адборачных тураў дзіцячага і дарослага песенных конкурсаў XXX Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску".

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь пры ўдзеле Цэнтра культуры "Віцебск" і Моладзевага тэатра эстрады завяршаюць правядзенне нацыянальнага адборачнага тура да міжнароднага конкурсу.

20 сакавіка бягучага года ў Барысаве на базе Палаца культуры імя Максіма Горкага адбудзецца фінал адбору. Ужо стала прымнай традыцыяй, што падзея з года ў год змяняе лакацыі і праходзіць у фармаце гала-канцэрта. Змагацца за права прадставіць Беларусь на знакамітым форуме будзе два дзясяткі фіналістаў, якія прайшлі папярэдняе адборчы этап дзіцячы і дарослы вачальныя конкурсы.

Выступленні ўдзельнікаў заключнага этапу нацыянальнага адбору да XIX Міжнароднага дзіцячага музычнага конкурсу "Віцебск-2021" і XXX Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай

песні "Віцебск-2021" пачнуцца а 11:30 і 16:30 адпаведна. Усе канкурсанты выканаюць па два вачальныя творы.

Узначаліць судзейскую калегію дзіцячага конкурсу салістка Вялікага тэатра Беларусі, народная артыстка Беларусі Анастасія Масквіна. А пакуль журы будзе раіцца, на сцэну выйдуча запрашаныя госці: Ірына Дарафеева, Ангеліна Ламака, Дзмітрый Качароўскі, ансамбль "Верасы", узорны ансамбль танца "Дарунак", узорная царквавая студыя "Летушнікі" і іншыя. У якасці вядучых выступяць Ангеліна Ламака і Дзмітрый Карась.

11 сакавіка ў Музеі кнігі (Нацыянальная бібліятэка Беларусі) адкрылася выстава "Руплівец беларускай даўніны", прымеркаваная да 170-годдзя з дня нараджэння гісторыка, археографі, краязнаўца Аляксея Парфёнавіча Сапунова. Паводле інфармацыі сайта plb.by, выстава арганізавана сумесна з Віцебскім абласным краязнаўчым музеем пры ўдзеле Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь.

Ураджэнец Віцебшчыны Аляксей Сапуноў (1851—1924) — адзін з самых апантаных і руплівых даследчыкаў роднага краю. Ён упершыню выявіў, апісаў, пераклаў, выдаў вялікі пласт першакрыві ачытнай гісторыі. Аўтар амаль 60 кніг і брашураў, шматлікіх артыкулаў, энцыклапедычных давадак. Яго грунтоўная праца "Віцебская даўніна" дагэтуль застаецца запатрабаванай фундаментальнай крыніцай па гісторыі Паўночнай Беларусі.

Аляксей Сапуноў — адзін з ініцыятараў і заснавальнікаў Віцебскага царкоўна-археалагічнага музея, Віцебскай вучонай архіўнай камісіі і іншых наву-

Апантаны даследчык роднага краю

га архіва і бібліятэкі Аляксея Сапунова. Сярод іх біяграфічныя дакументы, гімназічныя і студэнцкія сшыткі, перапіска з даследчыкамі. Прадстаўлены рукапісы, літаграфіі, планы, факсімільныя дакументаў да легендарнай "Віцебскай даўніны" і іншых работ. Сапраўдны рарытэт у экспазіцыі — рукапісная праца "Гісторыя горада Віцебска", якая, на жаль, пакуль чакае свайго выдаўца.

На выставе ўпершыню шырока прадстаўлена і калекцыя кніг з бібліятэкі віцебскага рупліўца. Выданыя пазначаны адметным уладальніцкім подпісам і адмысловай ціснай пячаткай. Адзін з раздзелаў выставы раскрывае крывы інстытуты. Даследчык сабраў унікальны бібліятэчку. Асобнікі з яго кнігазбору ў 1923 годзе паступілі ў фонд Беларускай дзяржаўнай і ўніверсітэцкай бібліятэкі (цяпер Нацыянальная бібліятэка Беларусі).

Выстава "Руплівец беларускай даўніны" створана на ўнікальных матэрыялах з асабіста-

на выставе ўпершыню шырока прадстаўлена і калекцыя кніг з бібліятэкі віцебскага рупліўца. Выданыя пазначаны адметным уладальніцкім подпісам і адмысловай ціснай пячаткай. Адзін з раздзелаў выставы раскрывае крывы інстытуты. Даследчык сабраў унікальны бібліятэчку. Асобнікі з яго кнігазбору ў 1923 годзе паступілі ў фонд Беларускай дзяржаўнай і ўніверсітэцкай бібліятэкі (цяпер Нацыянальная бібліятэка Беларусі).

Выстава будзе працаваць у Музеі кнігі да 2 мая бягучага года.

Кантакт як выхад з анлайну

21 — 27 сакавіка Магілёўскі абласны драматычны тэатр будзе адзін за адным прымаць вядучыя калектывы з іншых гарадоў краіны: тут пройдзе Тэатральны тыдзень "M.@rt.kontakt.by".

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Тацяны МАТУСЕВІЧ

Канец сакавіка, а менавіта тыдзень ад Міжнароднага дня тэатраў лялек да Міжнароднага дня тэатра, традыцыйна быў пазначаны правядзеннем буйнога форуму, што збіраў у Магілёве лепшыя спектаклі, знаных артыстаў і крытыкаў з усёга свету. Пандэмія ўнесла свае карэктывы: леташні юбілейны фестываль, які павінен быў стаць 15-м па ліку і прадэманстраваць 24 спектаклі з 11-ці краін, быў адменены літаральна напярэдня, калі арганізатары зразумелі ўсю сур'езнасць небяспекі распаўсюджвання каранавіруса. Спачатку думалі захаваць у яго афішы гастролі беларускіх калектываў, але і гэтаму не было суджана тады здзейсніцца. Затое сама ідэя яшчэ больш пашыраных гастроліў айчынных тэатраў павінна здзейсніцца сёлета.

Афіша Тэатральнага тыдня абяцае шмат цікавага. Так, у ёй застаўся заняты год таму "Шлюб з ветрам" Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі — спектакль, прызнаны лепшым у краіне за 2019 год паводле апыту крытыкаў. Але магілёўская публіка мае да яго і сваю цікавасць: гэта чарговая творчая работа Кацярыны Аверкавай, якая ў свой час была мастацкім кіраўніком Магілёўскага тэатра. У спектаклі РТБД яна выступіла ў тандэме з Яўгенам Карнягам, стаўшы адным з аўтараў "Шлюб...". Кампазітарам і мастацкім кіраўніком. Дарэчы, музычны складнік тут — аснова зместу: спектакль уявілае з сабе асучаснены вясельны абрад, што праз спевы і пластыку не "аднаўляе мінуўшчыну", а ўзнямае найбольш набалелыя гендарныя праблемы, якія з часам не толькі не састарэлі, але і ўзмацнілі сваю актуальнасць. Ну а пластыка і іншыя мастацкія знаходкі заданага Я.Карняга — гэта заўжды, пры любым драматычным і нават трагічным развіцці ўзнятай тэмы, сапраўднае свята для душы.

Заўважым, што па збегу абставін глядачоў чакае яшчэ адно сэнцінае святкаванне шлюбу — "Мяшчанскае вяселле" Брэскага акадэмічнага тэатра драмы. Спектакль Ігара Казакова паводле аднайменнай п'есы Б.Брэхта — зусім іншы па сваёй эстэтыцы: вяселі, іранічны, з клаўнадай і фарсам. Але таксама мае самае непасрэднае дачыненне да Магілёўскага тэатра: рэжысёр гэтага калектыву Міхал Лашыцкі (дарэчы, Тыдзень завяршаецца вадзілем "Бяда ад пышчотнага сэрца" ў яго пастаноўцы і сцэнаграфіі) выступіў у "Мяшчанскім вяселлі" мастаком. Дый І.Казакоў паспеў стаць улюбённым магілёўскай публікі. Доўгі час быў галоўным рэжысёрам тамтэйшага тэатра лялек, а сувязь з гэтым горадам не страчваў і пасля свайго сыходу. У рэпертуары тэатра-гаспадары цяперашняга гастрольнага тыдня — яго нядаўня "Пікавая дама", ды не інсцэніроўка знакамітай пушкінскай аповесці, а пастаноўка аднайменнай постмадэрнісцкай п'есы Дзмітрыя Багаслаўскага. Гэты выбітны спектакль афіцыйна не ўключаны ў афішу Тэатральнага тыдня, але непасрэдна папярэджвае яго: чарговы паказ прызначаны на 20 сакавіка. Пэўна, вырашы-

лі, што ажно тры казакоўскія праекта будзе "занадта": Магілёўскі абласны тэатр лялек прапанаваў на Тэатральны тыдзень адзін са сваіх хітоў, што ў свой час зрабіў фурор на "M.@rt.kontakt-2017" — спектакль "Сіняя сіняя" ўсё таго ж І.Казакова паводле У.Караткевіча.

Дачыненне да Магілёва мае і "Дзідзька Ваня" Гомельскага гарадскога маладзёжнага тэатра. Рэжысёр спектакля Віталій Краўчанка, нядаўна прызначаны мастацкім кіраўніком гэтага калектыву, пачынаў свой творчы шлях з пастаноўкі "Братоў і Лізы" ў Магілёўскім драмтэатры. Той спектакль, пазней прывезены на гастролі ў сталіцу, прыцягнуў да маладога рэжысёра ўвагу крытыкаў і грамадскасці — як гаворыцца ў такіх абставінах, зрабіў яму імя.

Такое беражлівае стаўленне да творчай моладзі, адкрыццё ўсё новых талентаў стала для Магілёўскага драмтэатра і яго былога дырэктара Андрэя Новікава, які быў на гэтай пасадзе больш за 20-годдзе, чымсьці накіштам крэда. Невыпадкова ў афішы цяперашняга Тыдня — "Лілічка" па творах Уладзіміра Маякоўскага і яго каханай Лілі Брык, дзе рэжысёрам і аўтарам інсцэніроўкі з'яўляецца Камяля Хусайнава, прынятая ў тэатр пасля вучобы ў нашай Акадэміі мастацтваў і ў Санкт-Пецярбургу.

Тэатр драмы і камедыі імя В.Дуніна-Марцінкевіча з Бабруйска адкрые гастрольны тыдзень, расставіўшы ўсе "Кропкі на часовай восі", што паспелі назбіраць сусветны букет узнагарод. Журэ Рэспубліканскага фестывалю нацыянальнай драматургіі аддало яму ажно пяць узнагарод сярод тэатраў драмы, прызнаўшы лепшымі не толькі сам спектакль, але і п'есу Дзмітрыя Багаслаўскага, рэжысуру Тацяны Траяновіч, сцэнаграфію Валянціны Праўдзінай, а таксама мужчынскую ролю другога плана — заслужанага артыста Беларусі Аляксандра Парфяноўска. Тая "пяцічка" узнагарод, бы зачараваная лічка, прынесла перамогу і надалей: В Рэспубліканскі конкурс тэатральнага мастацтва "Нацыянальная тэатральная прэмія", што праводзіўся Міністэрствам культуры Беларусі, адзначыў спектакль як "Лепшую пастаноўку па творах беларускага аўтара".

Яшчэ адным творам беларускага аўтара, уключаным у праграму Тэатральнага тыдня, з'яўляецца "Метро" Аляксандра Савуці, чые працы пачалі ўхваляцца ў шорт-лісты такіх прэстыжных конкурсаў-фестываліў драматургіі, як "Любімовка" ў Маскве, WriteBox у Мінску. Ёсць у "Метро" і першая перамога: рэжысёр і мастак пастаноўшчык гэтага спектакля Андрэй Жыгур выйграў Рэспубліканскі конкурс рэжысёрскіх эксплікацый, дзякуючы чаму і адбылася гэта прэм'ера ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа ў Віцебску. Сучасная п'еса, дзе герой балансуе між жыццём і смерцю, філасофскі мэсэдж, скіраваны ў тым ліку да моладзі, нечаканна відовішчыныя эфекты — у спектаклі ёсць што паглядзець і над чым задумашца. А само аблічча метро не толькі як "падземкі", але і як дарогі, шляху — гэта яшчэ і штуршок да развагі пра будучас "M.@rt.kontakt": ну павінна ж быць святло ў канцы тунэля. Дый слова "кантакт" у назве форуму — адно з самых, бадай, актуальных у сённяшняй тэатральнай практыцы, дзе ўсе крыху стаміліся ад "дыстанцыйных" паказаў і нават рэпетыцый.

Хроніка лакацый у развіцці ідэі

У пошуках увагі наведвальнікаў беларускі музей усё часцей звяртаецца да інтэрактыўных праектаў, здольных зацікавіць і захапіць людзей любога ўзросту. Якімі сродкамі дасягаецца такая мэта, як спалучаюцца ў музейных экспазіцыях нечаканыя лёсы і рэчы, і як кожны можа знайсці музейны прадмет ва ўласным доме?

Антон РУДАК / Фота аўтара

УЯЎЛЯЮЧЫ ІДЭАЛЬНЫ МУЗЕЙ

На мінулым тыдні Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа залатзіў інтэрактыўнае мерапрыемства пад назвай "Уяўны музей": ад рунаў да рукапісаў беларускага класіка. За аснову канцэпцыі часовай экспазіцыі

У духу канцэпцыі Андрэя Мальро быў пабудаваны спецасаблівы маршрут па залах музея, зладжаны паводле храналагічна-тэматычнага прынцыпу. Экспазіцыйная прастора падзелена на некалькі лакацый, кожная з якіх развівае ідэю "уяўнага музея", прапанаваную французскім

Наведвальнікі выставы спрабуюць скапіяваць аўтограф паэта.

і экскурсіі па ёй было ўзятае эсэ Андрэя Мальро, што ўпершыню выйшла ў 1947 годзе. Гэты французскі пісьменнік і культуролаг, колішні герой Французскага Супраціву, быў міністрам культуры ва ўрадзе Шарля дэ Голя ў 1959 — 1969 гадах. З беларускім класікам Андрэя Мальро звязвае той факт, што Якуб Колас сустракаўся з ім у 1935 годзе, калі наведваў Парыж падчас Міжнароднага кангрэса пісьменнікаў у абарону культуры.

Згодна з канцэпцыяй Мальро, "уяўны музей" — ідэальны музей мастацтва, які не мае межаў ні ў прасторы, ні ў часе. Такая канцэпцыя дазваляе пановаму выбудоўваць узаемаадносныя паміж музейнымі прадметамі згодна з іх функцыямі, шукаючы заканамернасці ў структуры, прасторавыя адпаведнасці і суадносіны іншыя ўласцівасці твораў культуры і мастацтва. Прадметы, якія адлюстроўваюць розныя стагоддзі і культуры, аб'ядноўвае адзіства сусветнай стваральнай сілы, што ўласціва людзям усіх эпох і нацыянальнасцяў.

культуролагам. У адпаведнасці з гэтым падыходам, у экспазіцыі поруч прадставлены прыклады форм пісьменства розных эпох і матэрыялы, на якіх пісалі ў розныя часы прадстаўнікі розных цывілізацый, а таксама творы выяўленчага мастацтва, прысвечаныя Якубу Коласу і яго творчасці, што сімвалічна яднае эпоху зараджэння сусветнага пісьменства з часамі стаўлення сучаснай беларускай літаратуры, ля вытокаў якой стаяў класік.

ПРЫЛАДЫ І НОСЬБЫТЫ

Часовае экспазіцыя адкрываецца вітрынай, у якой прадставлены гістарычныя сродкі перадачы інфармацыі, пачынаючы з глыбокай старажытнасці і да нашых дзён. Тут можна пабачыць прыклады рунічнага пісьма, якое ўжывалася старажытнымі германцамі да XII стагоддзя на тэрыторыі сучасных краін Скандынавіі, але пасля прыняцця тамтэйшымі народамі хрысціянства было выцесненае лацінай.

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 3)

Як прыклад старабеларускага пісьменства — выява старонкі Тураўскага евангелія XI стагоддзя, найстаражытэйшай кнігі, створанай на беларускіх землях, якая дайшла да нашага часу. Адметнасць тагачаснага кірылічнага пісьма палягае ў тым, што тэкст кнігі ў межах сказаў перадаваўся суцэльнай плыню, без звыклага для нас сёння падзелу на словы і прабелаў між імі. Далейшую эвалюцыю пісьменства нашых продкаў можна прасачыць, дзякуючы змешчанай побач копіі старонкі з “Бібліі” Францыска Скарыны, рэканструяванай з дапамогай друкарскага станка, аналагічнага таму, які выкарыстоўваў беларускі першадрукар.

У суседняй вітрыне — прыклады больш экзатычных традыцый пісьменства — адноўленыя ўзоры егіпецкага папіруса, васковых таблічак, на якіх пісалі адмысловай прыладай — сіллом, рэканструкцыя сярэднявечнай пергаментнай карты, а таксама кітайскі шаўковы скрутак з фрагментам тэксту Канфуцыя. Поруч размешчаны і больш сучасныя, знаёмыя нам з побыту носьбіты інфармацыі — дыскеты, CD-дыскі і карты флэш-памяці, на якіх запісаны творы Якуба Коласа.

НАСТАЎНІКІ І ВУЧНІ

Развіваючы тэму гісторыі пісьменства, экспазіцыя звяртае ўвагу на дзейнасць Якуба Коласа не толькі як літаратара, але і як прафесійнага педагога, які вучыў дзяцей грамаце і пісьму. Скончыўшы ў 1902 годзе Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю, ён настаўнічаў ажно да пачатку Першай сусветнай вайны, па яе заканчэнні таксама нейкі час вучыў дзяцей у Курскай вобласці Расіі, а пазней, вярнуўшыся ў 1921 годзе на запрашэнне ўраду БССР у маладую беларускую саветскую дзяржаву, працягваў выкладчыцкую дзейнасць ужо ў сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навуковых установах — чытаў лекцыі па граматыцы і метады выкладання беларускай мовы на Слуцкіх настаўніцкіх курсах, у Беларускай педагагічным тэхнікуме і Беларускай дзяржаўнай універсітэце.

З настаўніцтвам яднае і гісторыя стварэння сям’і класіка — з будучай жонкай, Марыяй Дзмітрыеўнай Каменскай, ён пазнаёміўся ў Пінску, куды быў накіраваны напярэдадні Першай сусветнай у мясцовую школу.

Фрагменты экспазіцыі “Уяўны музей”.

Хроніка лакацый у развіцці ідэі

Абранніца паэта была настаўніцай — пазнаёмілася на курсах павышэння педагагічнай адукацыі. Сын класіка, Міхась Міцкевіч, занадаў ва ўспамінах, што Якуб Колас доўга не мог адкрыць дзяўчыне свае пачуцці, і Марыя Дзмітрыеўна, урэшце, вымушаная была ўзяць ініцыятыву ў свае рукі, прапанаваўшы паэту пабрацца шлюбам.

З педагагічнай дзейнасцю была непаруўна звязаная і творчасць Якуба Коласа — нават ягонай першай кнігай быў зборнік тэкстаў для навучання грамаце “Другое чытанне для дзяцей беларусаў”, што выйшаў у Санкт-Пецярбургу ў выдавецтве “Загляне сонца і ў наша аконца” ў 1909 годзе. Дэбютная паэтычная кніга паэта, “Песні жалбыты”, з’явілася толькі годам пазней. Аб настаўніцкай працы Якуба Коласа ў экспазіцыі нагадвае і грыфельная дошчачка, на якой пісалі вучні ў тых гадах, калі будучы класік працаваў у школе.

Сімвалічна, што першымі гасцямі выставы зрабіліся студэнты Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры, якія пры знаёмстве з экспазіцыяй мелі магчымасць паспрабаваць пісаць з дапамогай адпаведных прылад на бяросце альбо грыфельнай дошцы, а таксама павучыліся карыстацца пер’евай ручкай.

З ДУМКАЙ АБ РАДЗІМЕ

Вандроўка па экспазіцыі завяршаецца ў зале, прысвечанай таму самаму візіту Якуба Коласа на Міжнародны кангрэс у Парыжы 1935 года, на

На выставе “Дом успамінаў”.

домасці, гэта была краіна бездарожжа і непразлых балот, краіна першабытнай зямельнай культуры, дзе панавала драўляная саха, а працоўнае сялянства амаль спрэс было неписьменным. Лепшыя землі знаходзіліся ў руках царскага двара і памешчыкаў — галоўным чынам, польскіх магнатаў...”

Стваральнікі экспазіцыі адзначаюць, што ўся творчая і грамадская дзейнасць Якуба Коласа, безумоўна, была накіраваная на пераадоленне таго стану, у якім знаходзілася Беларусь у пачатку мінулага стагоддзя. Але варта адзначыць, што з справамі грамадскі класік не забываў і аб сваёй сям’і — так, завяршаючы знаёмства з экспазіцыяй, можна пераканацца, што Якуб Колас як цудоўны сем’янін і любячы муж ды бацька прывёз сваім сямейным з Парыжу каштоўныя падарункі — так, жонцы ён набыў дамскую торбачку з кракадзілавай скуры, а малодшаму сыну Міхасю — нямецкі фотаапарат. Дарэчы, аkurat з таго часу малады Міхась Міцкевіч і захапіўся фотамастацтвам.

СЛЕД КОЛАСАВА СЫНА

Галоўны захавальнік фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа і праўничка класіка Васіліна Міцкевіч адзначыла таксама, што ў інтэрактыўны маршрут была ўпісаная і часовая экспазіцыя “Не проста сынам быць вялікага паэта”, прысвечаная малодшаму сыну Якуба Коласа, Міхасю Канстанцінавічу Міцкевічу, які, на жаль, завяршыў свой зямны шлях у маі мінулага года.

Міхась Міцкевіч быў вядомым беларускім навукоўцам, доктарам тэхнічных навук, адзначаным у 1980 годзе Дзяржаўнай прэміяй БССР. Як навуковец ён з’яўляўся аўтарам звышста васьмідзясяці навуковых публікацый, меў тры дзясяткі патэнтаў і вынаходніцтваў. Адзначыўся сын класіка таксама дасягненнямі ў спорце — ён меў званне майстра спорту па стэндавай стральбе, атрымаў шматлікія ўзнагароды рэспубліканскага і міжнароднага маштабу. Таксама Міхась Міцкевіч пакінуў цікавыя успаміны “Пад бацькоўскім дахам” і кнігу “Апалены золак”, прысвечаную памяці бра-

та, Юрыя Міцкевіча, які загінуў на фронце падчас Вялікай Айчыннай вайны ў 1941 годзе.

У часовай экспазіцыі, датычнай Міхасю Міцкевічу, прадстаўлены матэрыялы з фондаў музея і асабістага архіва нашчадкаў Якуба Коласа — рукапісы, кнігі з аўтаграфамі, дакументы, асабістыя рэчы і фотаработы сына класіка. Агулам у яго архіве налічваецца каля сарака альбомаў з фотаздымкамі розных мясцін Беларусі, а таксама родных і знаёмых сям’і Якуба Коласа, і самога паэта. Такім чынам, экспазіцыя выразна сведчыць аб яскравай пераёмнасці талентаў між пакаленнямі Коласава роду.

ЖЫВАЯ ГІСТОРЫЯ

Тэма лёсу сям’і, увагі да паўсядзённасці мінулых пакаленняў, каштоўнасці сямейных архіваў і прыватных успамінаў усё часцей знаходзіць адбітак у выставачных, лекцыйных і адукацыйных праектах беларускіх музеяў. За прыкладамі далёка хадзіць не трэба — прыгадваецца досвед музея іншага Песняра Беларусі. У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы толькі нядаўна завершыўся маштабны культурна-асветніцкі праект “Дом успамінаў”, у якім удзельнічалі адзінаццаць прадстаўніц пакалення “60+”.

Жанчыны прынялі ўдзел у серыі заняткаў, што ладзіліся на працягу года ў фондасховішчах і на базе экспазіцыі, падчас якіх атрымалі магчымасць вывучаць калекцыі музея і пазнаёміліся з таямніцамі музейнай справы. Вынікам праекта зрабілася выстава, на якой былі сабраныя ўспаміны ўдзельніц, дакументы і артэфакты з іх сямейных архіваў, што распаўялі аб тыповых і адначасова незвычайных лёсах простых беларусаў ў XX стагоддзі. Як падкрэсліваюць арганізатары, такім чынам удзельніцы праекта выступілі медыятарамі паміж пакаленням сучаснікаў Янкі Купалы і сённяшнім беларусамі.

Як бачым, у сённяшнім свеце нават самае, на першы погляд, шараговае сведчанне аб мінуўшчыне можа зрабіцца неацэннай часцінкай агульнанацыянальнай памяці і сусветнай культурнай спадчыны. Трэба толькі ўмець пабачыць таемныя сувязі і паралелі, часам невідальныя, якія злучаюць лёсы асобных людзей і цэлых пакаленняў. Гэта, вядома, справа, паддалая дасведчаным гісторыкам і музейным супрацоўнікам — але дапамагчы ў гэтых пошуках можа кожны.

Паміж Беніцай і Смалянамі,

або Чаму б не пракласці маршрут для турыстаў?

(Пачатак у №№ 3 — 5, 7, 10)

Чым сёння вядома вёска Маліноўшчына, якая хаваецца ў палях і лясах пад Маладзечна? Адны адкажуць, што заводам “Аквадзіў”, другія згадаюць, што там ёсць “егіпецкая піраміда” (капліца-пахавальня Святарэцкіх). Трэція скажуць, што ў гэтым маёнтку нарадзілася Брыгіда Святарэцкая, жонка Тамаша Зана. Бываў тут і сам Тамаш Зан. Менавіта па гэтай прычыне аб’явілі Маліноўшчыну, ствараючы турыстычны маршрут “Шлях Тамаша Зана”, проста нельга. У Маліноўшчыну можна патрапіць і цывілізавана, на аўтобусе, але сапраўдныя вандройнікі не шукаюць лёгкіх шляхоў.

Капліца-пахавальня Святарэцкіх 1840 года. Люты 2020-га.

Сядзіба ў Маліноўшчыне напрыканцы XIX стагоддзя.

Зміцер ЮРКЕВІЧ /
Фота аўтара

АД ПРАШЧУРАЎ СПАКОН ВЯКОЎ

У ясны марозны дзень Маліноўшчыну відаць здалёк. Перш за ўсё кідаліся ў вочы завадскія будынкі. Як флатылія сучасных гандлёвых караблёў, трывалых, але безаблічных, несліся яны па хвалях маліноўскіх пагоркаў. Але, раптоўна, паміж імі бліснуў у промнях вечаровага сонца белы трохкутны ветраз. Калі б я не ведаў, што “ён” — капліца-пахавальня роду Святарэцкіх, то пэўна б падумаў, што гэта маўклівы сведка мінулых войнаў. Аналогія ёсць. У Мінску, блізу гатля “Планета”, і да гэтага часу стаіць жалезабетонны нямецкі вак, конус якога здаля выглядае як белы палатняны трохкутнік.

Пакуль мы набліжамся да Маліноўшчыны, самы час распавесці яе гісторыю. Спрадвеку гэты мястэчкі належаў да Лебедзеўскай воласці і разам з ёй змяняў гаспадароў: Гайшанскія, Радзівілы... вось няпоўны спіс былых уласнікаў. Адносна таго, калі Святарэцкія атабарыліся ў Маліноўшчыне, думкі даследчыкаў “разбігаюцца”. Або гэта адбылося ў 1702 годзе, калі Клеменс Святарэцкі герба Трубы набыў яе ў Радзівілаў. А ў 1826 годзе Станіслаў, унук Клеменса, дакупіў да яе Высакоўшчыну і Ушу (Раман Аўтаназі, 1993 год). Або “ў 1828 годзе, калі маёнтка набыў Станіслаў Святарэцкі” (Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, 1885 год). Прафесар Анатоль Федарук трывае першай версіі, але свярдае, што Высакоўшчыну і Ушу Святарэцкія набылі ў 1828 годзе (Старінныя усядбы Мінскага края.

2000 год). А вось выдатны знаўца гэтых мясцін Чэслаў Янкоўскі павядаў гісторыю так — Маліноўшчына, адарваная ад Лебедзева, была набыта шамбелянам Юзафам Якубам Святарэцкім, бацькам Станіслава ў князя Дамініка Радзівіла (Powiat oszmiański, 1897 год). І, падаецца, што з усіх версій пераможцам выходзіць гэтая. То-бок, Маліноўшчына перайшла да Святарэцкіх на злеме XVIII і XIX стагоддзяў і належала ім да 1939 года. Дарэчы, шамбелян і заснавальнік маліноўскай галіны роду Юзаф-Якуб памёр у Маліноўшчыне 16 красавіка 1830 года (71 год) і быў пахаваны ў Лебедзева.

Маліноўшчына вядома яшчэ і як радзіма шведскага мовазнаўцы-славяна Юзафа Трыпуцькі (1910 — 1983). У сваіх працах “Мова Уладзіслава Сыракомлі” (1955 — 1957), “Пра мову ўспамінаў Францішка Міцкевіча” (1970) “адзначаў беларусізмы аўтараў, спасылася на працы Яўхіма Карскага і іншых беларускіх мовазнаўцаў. Аўтар працы пра славянскія, у т.л. беларускія прыслоўі, беларускія рэаліі ў творчасці Элізы Аршкі”.

БЛУКАННЯ ВАКУН ДЫ КАЛЯ

Будынак старой сядзібы пачатку XIX стагоддзя, на вялікі жаль, вайны не перажыў. Яго выгляд вядомы нам з некалькіх фотаздымкаў, зробленых да 1939 года. Сядзіба была драўляная, на высокім каменным падмурку. Мела ганак з дзвюма парамі калон. Дах быў крыты гонтам. Іншымі словамі, тыпавы праект. Такай была старая сядзіба Рэйтанаў у Грушаўцы. Першая сусветная вайна, якую і на беларускіх землях вялі паміж сабой Расійская імперыя і Германія, значна скараціла нерухомаму і рухомаму маёмасць Святарэцкіх. Самае каштоўнае

было вывезена ў Вятку, дзе жыла іншая галіна роду, і “адтуль ужо не вярнулася”. У міжваенны час тое, што мелася ў сядзібе з мэблі або з твораў мастацтва, не шло ўжо ні ў якае параўнанне з тымі шчаслівымі даваеннымі часамі. У лепшыя дні двор атаквала вялікая колькасць гаспадарчых пабудов — бровар, ляўноўня, спіжарня, паравы млын, фабрыкі дрожжаў і крухмалю, кухня (якую, часам, атысамляюць з афішыннай), дом для працоўных і гэтак далей. Меліся немалы агарод і велізарны парк, рэшткі якога (15 000 м.кв.) ад 2008 года знаходзіцца пад абаронай. Аб чым сведчыць інфармацыйны стэнд — “Батанічны помнік прыроды мясцовага значэння “Парк Маліноўшчына”.

Сёння аб былым моцным гаспадарчым цэнтры Святарэцкіх напамінаў небагата. На падыходзе да завадскай праходной, на беразе става крусяюць старая афішына і дом працоўных. Які, як і сто гадоў таму, выконвае сваю функцыю. Афішына ж, у якой дзе-нідзе новыя дзверы і вокны, закансервавана да лепшых часоў. Ніякай ахоўнай шылды (а будынак гэты адметны, а да таго ж сярэдзіны XIX стагоддзя), я не заўважыў. Толькі інвентарны нумар, які намалеваны на франтоне.

Акрамя гэтых гаспадарчых будынкаў, якія ўдалося ўбачыць жывцом, да нядаўняга часу існавалі яшчэ два (па фотаздымках у Сеціве, адзін з іх без даху і часткова зруйнаваны). Але мне яны не сустрэліся. Часу ж на адхіленні ад маршруту ўжо не было.

ПІРАМІДА СВЯТАРЭЦКІХ

Важнай часткай вандройкі быў агляд капліцы, звонку і ўнутры. Але і яна, і будынак былога бровара, і рэшткі пры-

садаў з лістоўніцы сёння знаходзяцца на тэрыторыі лікёра-гарэлачнага завода “Аквадзіў”. З гэтай прычыны патрапіць на тэрыторыю “аб’екта”, асабліва ў выхадны дзень, можна толькі па папярэдняй дамоўленасці з кіраўніцтвам. Таму мой візіт у Маліноўшчыну рыхтаваўся ўсёй рэдакцыяй “К”. Маючы на руках неабходныя паперы і згоду дырэктара завода на візіт “культуртрэгераў”, можна было смела рушыць наперад.

На праходной завода “Аквадзіў” мяне сустрэлі гаспадары. Спраўдзіўшы, што я гэта “я”, мяне папрасілі праісці тэмпературны кантроль. Пасля чаго, пад наглядом спадарыні Вольгі Кабыльскай, я накіраваўся да капліцы. Незадоўга да таго прайшлі добрыя снегапады і капліцу, каб прачытаць і зафіксаваць напісы на памятных плітках, прыйшлося літаральна абкапываць па перыметру.

Як пісаў даследчык Раман Аўтаназі, паводле сямейнага падання капліца была пабудавана ў 1820 — 1825 гадах італьянскімі архітэктарамі, якія патрапілі на нашы землі разам з Напалеонам. Праўда, як сведчаць метрычныя звесткі Станіслава Святарэцкага 1838 года і некаторыя ягоныя сваякоў, памерных да гэтай даты, усе яны былі пахаваны на могілках у Лебедзева. Гісторык архітэктуры Анатоль Кулагін пабудову капліцы аднёс да 1898 года. (Каталіцкія храмы Беларусі, 2008 год). Але гэта загадка вырашылася, дзякуючы фотаздымку франтона капліцы, дасланаму мне спадарыняй Ташыяй Царук. На трох плітках, умураваных у фронтон капліцы (над уваходам), маецца тэкст, які сведчыць, што яна была пабудавана ў 1840 годзе Юстынай Святарэцкай (дзешка Тамаша Зана), як родавая пахавальня. Афаназі свярдаў, што

ў капліцы (на ніжнім, падземным ярусе) пахавана каля дваццаці прадстаўнікоў роду, але на што ён абапіраўся, невядома. Колькасць пліт з імёнамі (дзесяць, некаторыя на дзве асобы), умураваных па перыметры, не могуць быць доказам. Напрыклад, дакладна невядома, ці былі перанесены ў капліцу з могілак парэшткі Якуба і Станіслава. А Міхал, сын Станіслава, чья пліта з датай нараджэння ўмуравана ў падмурак капліцы, быў пахаваны ў іншых месцах. Прычым, двойчы. Аб чым паазней.

Падаецца, капліца залугоўвае больш пільнай увагі, больш глыбокага даследавання. А таксама ахоўнага статусу. Бо на сённяшні дзень ніякай шылды яна не мае.

Зіцкавага. У 2015 годзе, як ўдалося даведацца, нехта з Мінска зрабіў вонкавы і ўнутраны рамонт гэтай капліцы, якая да таго часу выглядала не надта прэзентабельна. Зверху, які і ў ранейшыя часы, быў пацярпелы крыж.

Увогуле, пірамідалы капліцы такога памеру ў Беларусі толькі дзве. Больш старая (самы пачатак XIX стагоддзя) знаходзіцца на могілках ва Уздзе. Пабудаваная як капліца-пахавальня роду Завішаў. Некалькі гадоў таму я бацьку, каля капліцы быў усталяваны інфармацыйны стэнд (вось бы так і ў Маліноўшчыне!) і вяліся рэстаўрацыйныя працы. Дарэчы, паміж родамі Завішаў і Святарэцкіх былі сваяцкія сувязі, таму не выключана, што і праект капліцы перайшоў “у спадчыну” да апошніх.

Завяршаючы каплічную эпопею, трэба сказаць, што ёй, у адорозненне ад “завішанкі” — двойняшкі, пашанцавала. Яна знаходзіцца на тэрыторыі завода, пад наглядом. Каля капліцы, якая аточана векавымі соснамі, усталявана вонкавая падсветка. Па дамоўленасці з кіраўніцтвам завода супрацоўнікі могуць прывесці для турыстаў невялічкія экскурсіі (толькі ў будні дні).

ПРЫСАДЫ З ЛІСТОЎНІЦЫ

Не магу сказаць, што я аб’ездзіў усю Беларусь і дасканалы ведаю кожны яе куток. Але алею з лістоўніцы я да гэтага часу бачыў толькі на радзіме Тадэвуша Рэйтана, у Грушаўцы. Праўда, дрэў у прысадзе каля грушаўскай капліцы-пахавальні значна менш, але яны выглядаюць як сапраўдныя волаты, у параўнанні з больш шматлікімі маліноўскімі “танклівымі юнакамі”. Хача розніца ў гадах паміж імі, думаецца, зусім невялікая. Дык вось, завадскі плот, як нож, падзяліў на дзве часткі прысады, якія пачынаюцца блізу капліцы і цягнуцца да станцыі Пруды.

Ужо за завадскім плотам, каля прысады, месціцца магіла паўстанца 1863 года Міхала Святарэцкага (1837 — 1891) (сын Станіслава). Згодна з яго волей, быў ён пахаваны ў лесе на глушчымвым тэрыторыі каля станцыі Пруды. Увогуле, пірамідалы капліцы такога памеру ў Беларусі толькі дзве. Больш старая (самы пачатак XIX стагоддзя) знаходзіцца на могілках ва Уздзе. Пабудаваная як капліца-пахавальня роду Завішаў. Некалькі гадоў таму я бацьку, каля капліцы быў усталяваны інфармацыйны стэнд (вось бы так і ў Маліноўшчыне!) і вяліся рэстаўрацыйныя працы. Дарэчы, паміж родамі Завішаў і Святарэцкіх былі сваяцкія сувязі, таму не выключана, што і праект капліцы перайшоў “у спадчыну” да апошніх.

Заразума, што і пра маёнтка, і пра род Святарэцкіх можна і варту распавесці значна больш. Але ў іншы час.

Род Святарэцкіх, са смерцю апошняга ўладальніка Маліноўшчыны Жыгмунта (унука Міхала) не выгас. Нашчадкі шамбеляна Якуба, якія жылі ў акіянам, часам наведваюцца на радзіму. Напрыканцы хочацца выказаць падзяку супрацоўнікам Нацыянальнага гістарычнага архіва Вольскага і Юрыя Снапкоўскаму за гістарычную кансультацыю.

Амаль паўстагоддзя актрыса прывяціла служэнню коласаўскаму тэатру, а калі браць шырэ, то і ў цэлым беларускаму сцэнічнаму мастацтву. Бо маштаб многіх вобразаў, створаных Тамарай Скварцовай, даволі грунтоўны. Нездарма ж яны адзначаны на міжнародным і рэспубліканскім узроўні (як тая ж Бабуля з драмы «Пахавайце мяне за плінтусам» Паўла Санаева, за якую актрыса атрымала дыплом «За псіхалагічную праўду вобраза ў сцэнічным увасабленні сучаснай прозы» на IV Міжнародным тэатральным фестывалі «Родниковое слово» ў Архангельску, прыз «Лепшая жаночая роля» на VI Міжнародным фестывалі камерных і монаспектакляў LUDI у Арле, «Залаты дыплом» на Міжнародным тэатральным форуме «Залаты Віцязь»).

Тамара Скварцова.

му іншым часам здавалася, што гэта жывы і даволі прыкрасны персанаж, а іншы раз — што гэта хадзячая мумія, у якой яшчэ не вынішчаны былы дзівочы страх. За ролю Барабошавай Тамара Уладзіміраўна была ўзнагароджана прэміяй Беларускага саюза тэатральных дзеячаў.

Значнае месца ў творчай біяграфіі Тамары Скварцовай займаюць ролі ў пастаноўках Віталія Баркоўскага. Актрыса зразумела яго і ўвайшла ў кагорту шычрых яго прыхільнікаў. А ён, у сваю чаргу, паномаму раскруціў індывідуаль-

Валерыем Анісенкам. Гэтая роля атрымала шырокае прызнанне як сярод глядачоў, так і сур'ёзнай, аўтарытэтай крытыкі, у тым ліку і маскоўскай. Галоўны рэдактар усерасійскага часопіса «Тэатральная жизнь», паглядзеўшы спектакль тут, у Віцебску, прызнаўся, што зараз, нават у Маскве, так ужо не граюць, на разрыў сэрца і душы. У Бабулі Скварцовай (у адрозненне ад фільма па тым жа творы) пераважае не тыранія, а бязмерная любоў да ўнука, якая настолькі паглынае ўсё навокал, што ў выніку забівае саму геранію.

(мусіць, невыпадкова?) лагернага канваіра са схільнасцямі салыста, таксама як і зяць, прыхільніка высокага мастацтва.

У меладраме «Матылёк...Матылёк...» па п'есе Альды Нікалаі актрыса (у ролі Эдды) працуе на кантрастах. У першай палове спектакля перад намі досыць амбіцёзная, ганарлівая, неярпімая да іншых іста, якая жыве ў прудуманым ёй жа свеце свайго мінулага. Свайой хатняй тыраніяй у спалучэнні з пагардай яна здатная давесці да прыхаванай нянавісці сваю ці то служанку, ці то кампа-

Паўстагоддзя служэння коласаўцам

9 сакавіка заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь, вядучы майстар сцэны Тамара Скварцова адзначыла свой 75-гадовы юбілей

...А пачыналася ўсё так. Па заканчэнні школы паехала паступаць у тэатральна-масташкі інстытут. Яе залічылі кандыдаткай. Гэта значыць, што навучацца павінна была без стыпендыі, без інтэрнату. Але гэта сталася немагчымым, цяжка было б бацькам, якія выхоўвалі яшчэ чатырох дзетак. І таму дзівочына паступіла ў БДУ на філалагічны факультэт. Там трапіла ў студэнцкі тэатр, якім кіраваў заслужаны артыст Латвіі Аляксандр Озераў. Першая роля, якую яна сыграла, была тэмпераментная пуртарыканка Аніта ў «Вестсайдскай гісторыі». Спектакль меў шалёны поспех у гледача. Пра яго пісалі ўсе мінскія газеты. Потым была Варвара ў «Навальніцы» Астроўскага, Любка Шаўцова ў «Маладой гвардыі» Фадзеева.

Відэа, гэтыя першыя і даволі ўдалыя спробы і падштурхнулі Тамару да паступлення ў студыю пры тэатры імя Янкі Купалы. Там вучылі выдатныя майстры — народныя артысты СССР Леанід Рахленка, Барыс Эрын (на той час галоўны рэжысёр), Зінаіда Браварская, Валерый Раеўскі, Барыс Луцэнка. Падчас вучобы студыйцаў займалі ў масавых сцэнах, а першыя ролі яна сыграла ў спектаклях «Трыбунал» Макаёнка і «Начное дзяжурства» Дзялендзіка. З новым галоўным рэжысёрам з Масквы (які нядоўга ў Мінску затрымаўся) адносіны не складаліся, а тут на гастролі ў сталіцу прыехаў Коласаўскі тэатр. Маладая актрыса паказалася і была прынятая ў труп.

У «Багне» Астроўскага ёй даручылі эпизодычную ролю кухаркі Аксініі, бойкай, вясёлай дзівуцыні. Відомы тэатральны крытык Юрый Рыбакоў з Масквы на абмеркаванні так яе адзначыў у гэтым спектаклі: «Гэта ваш майстар эпизоду». Першыя дзесяцігоддзі

многа такіх роляў давалася сыграць. Але актрыса з вялікай адказнасцю адносілася да любой працы. Грала ў казкі «Жыла-была Сыраежка». Спектакль быў вясёлы, дасціпны. І не апошняю скрыпку ў ім іграла Тамара Скварцова. Дарчы з ім была звязана адна цікавая гісторыя. Яна разам са сваім партнёрам па сцэне Аляксандрам Фраловым хавалася ад малякоў у вялікі кошкы. Спачатку ўсё было добра. А пасля родаў... артыстка крыху павялічылася ў аб'ёме. І ў пэўны момант, калі паводле дзеі трэба хутка выскокваць з кошкы, адчувае, што зрабіць гэта не можа. Партнёр доўга і беспаспяхова спрабаваў выцягнуць яе. Пасля таго вырашыла: у кошкы больш не залазіць.

Сярод першых работ вялікая роля была ў спектаклі «Жарты» («Конскі партрэт» Л.Родзвіча), дзе актрыса сыграла камедыйную ролю Маладзіцы. Яе геранія ўвабрала ў сябе тое, што справядку ўласціва простаі беларускай жанчыне. Закранула гледачоў і невялікімі ролямі Марыі Рыгораўны ў «Бытаных сьнежках» Кандрата Крапівы. Тамара Скварцова іграла маці маладога героя, у смерці якога віванацілі ўрача. Актрыса псіхалагічна дакладна змагла паказаць простую высокую кабету, якая са смерцю сына, злаеца, страшліва і сэнс свайго жыцця, разлаваляла на ўвесь свет, на ўсіх людзей. Праўдзівае непалобнае існаванне Скварцовай не проста мяняла, а ўзрывала і настрой гэтай сцэны, і характар даволі рацыянальнага спектакля.

Больш шырока работы актрысы сталі з'яўляцца ў рэпертуры ў 1990-я гады. У сувязі з гэтым яна любіць прыгаварваць прадказальныя словы свайго педагога па студыі Леаніда Рахленкі: «Вы будзеце іграць пасля сарака». Абсалютнай неча-

«Бацька».

канасцю, у тым ліку для самой Тамары Уладзіміраўны, стала яе прызначэнне на цэнтральную ролю Агафі Ціханавічы ў спектаклі «Жаніцьба» па Гогалю, які ставіў Валерый Маслюк. Традыцыйна яе гралі больш маладыя актрысы вострахарактарнага камедыйнага плана. Нявеста ў спектаклі коласаўцаў была аднаго ўзросту з Падкалесіным (акцёр Уладзімір Куляшоў) і ў гэтым, здавалася, быў код да вырашэння спектакля. Рэжысёр хацеў бацьчы немаладую пару, якім асабліва патрэбна шчасце, яшчэ больш, чым маладым. Пры важкай камплексыі жанчына (так яе сыграла Скварцова), як не з гэтага свету, менш за ўсё была палобна да грубай, нявяхаванай кутчыхі. І ў гэтым яна была падобная да Падкалесіна-Куляшова з яго безбароннасцю, няўдачлівацю, непрыстасаванасцю.

Другая значная работа актрысы — жорсткае, дэспатычнае кучына Маўра Барабошава з камедыі Астроўскага «Праўда — добра, а шчасце лепш». Пэўна ж, і яна не пазбаўлена прыстойных чалавечых якасцяў (у ёй адчуваюцца былыя прыгажосць, розум, абаяльнасць, пачуццё гумару), ды толькі дзікунасце асяроддзе моцна прыціснула іх, ператварыўшы ў супрацьлегласці: розум — у дурасць, прыгажосць — у пачварнасць, гумар — у злашліваць. Та-

«Жаніцьба».

нась актрысы на глыбокім філасофскім матэрыяле. Сведчаннем чаму сур'ёзнае набыткі ў яго спектаклях: пані Кранц у «Письменных» М.Чокэ, Сцяпануўна ў «Шагале...Шагале...» У. Драздова, Іванова са спектакля «...таму што люблю» па п'есе А.Паповай «Дзень карабля», Маргарэт з «Балькі» А.Стрындберга, Марфа («І смех, і слёзы, і Любоў» паводле У.Набокава). На першы погляд, гэта былі ролі другародныя, іншым разам нават эпизодычныя, але зусім не гэтым яны вымяраюцца ў творчым лёсе актрысы. Яны вяртаюцца пашырылі жанравае поле актрысы, яе дыяпазон.

Сярод вобразаў, створаных у апошнія сезоны, відэа, галоўнай удачай актрысы з'яўляецца Бабуля ў інсцэніроўцы апавесці «Пахавайце мяне пад плінтусам», пастаўленай

Сярод вобразаў, створаных у апошнія сезоны, відэа, галоўнай удачай актрысы з'яўляецца Бабуля ў інсцэніроўцы апавесці «Пахавайце мяне пад плінтусам», пастаўленай

Сярод вобразаў, створаных у апошнія сезоны, відэа, галоўнай удачай актрысы з'яўляецца Бабуля ў інсцэніроўцы апавесці «Пахавайце мяне пад плінтусам», пастаўленай

«Афінскія вечары».

нась актрысы на глыбокім філасофскім матэрыяле. Сведчаннем чаму сур'ёзнае набыткі ў яго спектаклях: пані Кранц у «Письменных» М.Чокэ, Сцяпануўна ў «Шагале...Шагале...» У. Драздова, Іванова са спектакля «...таму што люблю» па п'есе А.Паповай «Дзень карабля», Маргарэт з «Балькі» А.Стрындберга, Марфа («І смех, і слёзы, і Любоў» паводле У.Набокава). На першы погляд, гэта былі ролі другародныя, іншым разам нават эпизодычныя, але зусім не гэтым яны вымяраюцца ў творчым лёсе актрысы. Яны вяртаюцца пашырылі жанравае поле актрысы, яе дыяпазон.

Пазней была графіня Растапчына ў «Афінскія вечары» П.Гладзіліна, якая прайшла праз сталінскі Гулаг, але захавала высокароднасць душы, вялікую ўнутраную прыгажосць. Тамара Скварцова яшчэ раз павярнула сваё высокае майстэрства, бо цікава працавала не толькі «ў тэксце», але і па-за ім. Яна выразна падкрэслівала высокароднасць, мудрасць, а перадусім — чалавечнасць, жыццйлюбства, спалучаючы гэта са стрыванасцю, тактоўнасцю гераніі. Здаецца, Ганна Паўлаўна не нафта спяшаецца ўмяшашца ў сямейны канфлікт, хоць і атрымлівае задалёжнае ад матчымасці падліць свайго зяця. Пэўна адлучанасць ад гэтай рэальнасці прысутнічае ў ёй. Заната моцна цісне мінулае. І тут рэжысёр уводзіць сцэну ўспамінаў, калі брэх сабак, святло ліхтара «пераносіць» яе ў зону, дзе прыгавдае яна

нёнку Фоку. Але ў другой частцы спектакля некалі кінуты ёй у прытулку сын зрывае з яе покрывы, маску, і перад намі ўжо не выптаная свеікая ільвіца, што ператварыла сваё жыццё ў сцэльную тэатральную ігру, а вартая жалю старая, што пакутуе ад адзіноты і, быццам тапелец за саломінку, марыць ухапіцца за чыюсьці міласэрнасць. Але жыццё досыць жорсткае рэч, і ў абліччы сына яна набывае не анёла-збаўцу, а судзіва-абвінаваўцу.

У ролі Старой са спектакля «Бальніца на краі свету» паводле Хрысты Бойчова, нягледзячы на невялікі адрэзак сцэнічнага часу, цягам якога актрыса знаходзіцца на сцэне, яна паказвае цэлыя жаночыя лёсы. Відэа, што яна і кахае свайго шалапутнага мужа, хоць пастаянна ўшчувае яго. Асаблівае ўражанне аказвае на гледача фінальная сцэна, дзе героі злучаюцца паміж сабой у нейкай іншай, ужо незмяннай рэальнасці.

У ролі Расаліі Саламеі ў спектаклі «Шлюб італьянску» паводле п'есы Эдуарда дэ Філіпа яна выкарыстоўвае найперш камедыйныя фарбы для стварэння свайго вобраза. У гэтай ролі, як і ў іншых, актрыса нічым не паўтарае свае ранейшыя работы, уражвае жыццёвай пераканальнасцю і акцёрскай дакладнасцю і паказваючы і непазданнасць, і хітраватасць, і душэўнасць свайго гераніі.

Хоцання верыць, што наперадзе ў Тамары Уладзіміраўны яшчэ шмат яркавых роляў, цікавых, запамінальных вобразаў, якія ўпрыгожаць рэпертуар Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

Юрый ІВАНОЎСКІ,
тэатразнаўца, літаратурны
рэдактар Нацыянальнага
акадэмічнага драматычнага
тэатра імя Якуба Коласа
Фота з архіва тэатра

Зборныя выставы, зразумела, не рэдкасць, але ў Нацыянальным цэнтры сучаснага мастацтва яны атрымліваюцца асаблівымі. Прычынай таму хаця б сама архітэктоніка прасторы — не суцэльная вялікая зала, а гронка колішніх майстэрняў. Адпаведна, кожны з аўтараў можа атрымаць не “койкамесца ў камуналцы”, а цалкам сабе адасобленую жылплошчу. Маленькую, але сваю. Менавіта таму адзінкавы вымярэння зборных выстаў тут становяцца не творы, але цэльныя праекты. І гэтая прасторавая перавага куды важнейшая, чым нейкая абагульняльная ідэя: яе ў такім выпадку можна асабліва і не шукаць. Ладзіць такія зборныя ініцыятывы ў НЦСМ стала ўжо традыцыяй. Чарговая з іх — “Альтэрнатыва” — прадстаўляе пяць даволі размаітых міні-выстаў, чыста механічна склееных у адно. Аб’ядноўвае аўтараў хіба адносна невядомасць (прычым незаслужаная) іхніх імёнаў.

Ілья СВІРЫН

Варта адзначыць, што адбор удзельнікаў быў дэмакратычным. Прапанаваць свой праект на выставу мог кожны ахвотны — у фармаце open call. Ахвотных знайшлося даволі багата, заявак было атрымана з паўсотні: у дзесяць разоў больш, чым вакантных месцаў. І, здаецца, куратары імкнуліся ўзяць на свой каўчэг як мага больш разнастайных біялагічных відаў.

Адзін з полюсаў выставы — плакаты Паўла Кашэўскага. Свае мэсэджы аўтар фармулюе дакладна і ў выглядзе лозунгаў — такія ўжо законы жанру, які не дазваляе множнасці інтэрпрэтацый. Ды, як выяўляецца, нават лозунгі можна пісаць творча. Прыкладам, актуальныя сёння заклік захоўваць сацыяльную дыстанцыю дызайнер уvasаблівае літаральна — стварэнне алегласці паміж літарамі.

Працу ён ударна: усе 20 прадстаўленых на выставе плакатаў з’явіліся за мінулы год, прычым тэмы самыя разнастайныя. Часам дызайнеру ўдаецца знайсці трапныя рашэнні — прыкладам, таперантасць уvasобленая як гапінак з рознай формы лісціцамі. Але часам вобразы не тое каб трапляюць у яблычак: пяць аднолькавых дзючак у сцэнічных строях ды з

румянамі на шчоках наўрад ці могуць уvasабліваць немагчымы культурную спадчыну, якая прадугледжвае найперш аўтэнтыку.

Аднак дызайнерскі ўзровень усё адно відавочны. Прапаноўваючы яго з той нярэдка паньлай сацыяльнай рэкламай, якую бачыш на вуліцы, разумеш, што ёсць у нас аўтары, здатныя рабіць гэта куды лепей. Плакаты Паўла Кашэўскага рэгулярна выйграюць прызны на буйных міжнародных конкурсах, але ў наклады пакуль не ідуць (прынамсі, у лютых месцах мне сустракаць іх не даводзілася). Хочацца верыць, у камерныя залы НЦСМ завітае нехта з тых, у чыёй кампетэнцыі гэта змяніць.

Супрацьлеглы полюс — праект Паўла Бульва “Адзін супраць усіх”. Мастак здатны прэтэндаваць на званне самага інтравертнага ды энigmatычнага беларускага аўтара (хаця сякая-такія канцурэнцы ў гэтай намінацыі маюцца). І справа нават не ў саміх творах — іх можна было б прыняць за моцныя візуальныя эскерсы на крымінальную тэматыку. Справа ў стварэнні выяўды вербальнага мэсэджа. Выявы — нібы паасобныя кадры фільмаў: хутчэй за ўсё вінтажныя дэтэкстыўаў або мо нават Наспара Ноз, стужцы якога праект і прывесчаны. Гэтыя творы не даюць ніякага шанцу адгалаць іх сюжэт, але спа-

Гульня ў класіку і шалёныя тыгры

Уладзіслаў Квартальны. “Чараўнік Мерлін”.

Павел Бульва. “Двойнік” (“Чорны чалавек”, прывясчэнне Георгіу Гросу).

Уладзіслаў Квартальны. “Акварэлі”.

Анастасія Рыдлеўская. “Ружовыя воды каханья і надзеі”. З серыі “Шалёныя тыгры”.

раджаюць само жаданне адгадаць, транслюючы гэтую эмацыянальнае напружанне.

А вось апісваючы іх ідэйны бэкграўнд, мастак прапанаўе цэлы россып кодавых словаў: экзістэнцыйная алгізота, адчужанасць, неабароненасць, алгаі, канцэпцыя вечнасці чалавечай душы ў рамках эсхаталагічнай філасофіі, чаканне, сексуальнасць... І ў даважак яшчэ “мастацкія пошукі сімвалічнага вытлумачэння хрысціянскіх тэм і матываў”. У выніку глядач трапляе ў густы лес сэнсаў ды вобразаў, поліфанія якіх і выклікае даволі моцны эффект.

Асобную выспу займаюць афорты Уладзіслава Квартальнага. Як падаецца, гэта заканамерны працяг нашай выдатнай графічнай школы, якая здаўна уражае сваім умельствам. Што цікава, памкненне мастакоў звяртацца да літаратурных сюжэтаў не знікае нават у тым выпадку, калі чакаць на ілюстрацыйныя замовы з выдвештваў асабліва не даводзіцца.

Калі тры з тых міні-выстаў — персанальныя, то ў дзюх астатніх у галаву кута становіцца не мастак, а куратар. Выкладчыца Акадэміі мастацтваў Марыя Карпянкова прадэманстравала

частку навучальнага працэсу — арганізаванага, трэба адзначыць, вельмі крэатыўна. Відавочна, менавіта студэнты БДАМ здатныя за сваёй гісторыі сусветнага мастацтва не толькі ўтвараць, але і сваімі рукамі — што ім і было прапанавана зрабіць, “прымерыўшы на сябе” апісанія ў падручніках з’явы. Моладзь падыйшла да такой “гульні ў класіку” творча ды з імпэтам, амажы атрымаліся небанальныя. Скажам, засвойваючы японскую традыцыйную графіку тушшу сумі-э, “забыўшыся рука” выводзіць заміж японскіх гор знаёмых нам абрысы

царквы ў Сынкавічах, а кітайская цыянчык становіцца роднай выцінанкай.

Назваў трох вышэйзгаданых аўтараў пачаткоўламі зусім не выпадае, ды і век кожна з іх мае даволі сталы. Уласна новае пакаленне мастакоў прэзентаваў куратарскі праект Валерыя Каліага “Мы, канешне, адразу ў рай”. Тэхналогіі тут прысутнічаюць адносна сучасныя (без QR-кодаў не абыйшлося), а вась мастацкія тэхнікі не тое каб вылучаліся наватарствам. Ды і тэма — вечная: жыццёвы цыкл чалавека. Магчыма, кагосьці больш уразлівага рэфлексіі на гэты конт і скаланулі, але мне яны падаліся не дужа арыгінальнымі. Запомніліся затое псіхалэгічныя “Шалёныя тыгры” Настасі Рыдлеўскай: думаю, яны

наогул усім наведвальнікам добра запомніліся. Серыя спаралзіла новага пазнавальнага героя, які, па словах аўтаркі, уvasаблівае метафару пільны бязмернай энергіі, здатнай трыхціць або да руйнавання, або да пачатку новага шчаслівага цыкла.

...Пытанне, каму ж альтэрнатыўныя ўдзельнікі гэтай, без сумневу, вартай увагі выставы, па яе прайздзе вырашылася само па сабе. Зразумела, яны альтэрнатыўныя не камусьці вонкава, а адзін аднаму. Толькі так, па вялікім рахунку, у наш мастацкі век і бывае.

Нармалёвае веснавое жаданне

Вялікі японскі архітэктар Кэндза Танге, разважаючы пра ментальнасць гараджаніна — а праз планетарныя маштабы ўрбанізацыі, вёскі ў чыстым выглядзе нідзе ў свеце, бадай што, ужо і няма, — адзначаў, што прыродай шчыра захапляцца здольны не селянін, якому ад зямлі няма калі галаву падняць. Але менавіта чалавек з урбанізаваным мысленнем, якому ў горадзе не стае нетраў сапраўдных як уvasаблення жывых эмоцый на тле размеранага, унармаванага жыцця. Слушна! Мабыць, таму ці не ў кожнай гарадской кватэры ды і ў грамадскіх памяшканнях і офісах абавязкова на сцяне будзе нейкі адпавядаючы інтэлектуальнаму патэнцыялу і эстэтычным запятам гаспадароў краіны.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Мастак, што працуе ў жанры краівады, у адрозненне ад свайго калегі, засяроджанага на сацыяльнай тэматы-

цы ці заната заглябленага ва ўласную падсвядомасць, сваю капейчыну заўжды зяробиць. Прычым, знойдзецца амаатар і на карціну, дзе аўтарскі почырк выклікае згадкі адначасова пра дзіцячую мастацкую школу і пра шанаваную ў гісторыі

Віктар Барабанцаў. “Мір. Абуджэнне”.

мастацтва “Парыжскую школу” стоголавой даўніны, і на шэдэўр класа Рушыча, Бялыніцкага-Бірулі, Вітала Цвірка. У мяне ў доме на сценах вісяць творы, што былі б абсалютна несумяшчальнымі ў музей-

най прасторы, але мне ад іх цёпла.

Сказанае датычыць і нашчорморта. Днямі я меў магчымасць лабачыць выставы, дзе прадстаўлены гэты, бадай, самы дэмакратычны жанр жывапісу. Прэзідэн-

цкая бібліятэка. Выстава Віктара Барабанцава “Родная Беларусь і краявіды свету”. Палац Алысары ў Гранадзе, Сіяна плачу ў Ерусаліме, Храм Неба ў Пекіне, Ніагарскі вадаспад, і тут жа — Гродна, Заслаўе. Міжземнаморскае ўзбярэжжа і звыклая прыгажосць беларускіх мястэчак і вёсак. Шырокая геаграфія мастакоўскіх вандровак.

Віктар Барабанцаў — рэаліст. Ён з тых твораў, якія падсвядома імкнучыся дасягнуць на палатне максімальнага падабенства з тым, што бачыць вока. Гэта калі гаворка ідзе і пра прыродныя краявіды, і пра штучныя аб’екты, што сталі неад’емнай часткай гістарычнага ландшафту. “Другая прырода”, якая гарманічна дапаўняе першую. Калі над чымсьці добра папрацаваў час, прасто-

ра прымае гэта як роднае. Такое стаўленне мастак мае не таму, што фантазіі не стае, але ад разумення, якое прыйшло праз жыццёвы і творчы досвед: лепей за прыроду ўсё адно не зробіш.

Лічыцца, што творчасць — стварэнне чагосьці новага, але фіксацыя таго, што знікае пад націскам новых рэалій — тая ж прырода, таксама патрабуе таленту і імпэту. Віктар Барабанцаў гэта алучвае.

У творчым “Універсітэце культуры” ў часе паміж мучыньскім і жаночым святкам працавалі дзве выставы жывапісу — “Краявіды майб душы” Ганны Галзіравай і “Святочны букет для жанчын” Людмілы Курьловіч.

50

гадоў беларускай анімацыі (1971—2021)

"Нязнайка-паэт". 1972.

"Квака-задавака". 1975.

"Мілавіца". 1977.

"Светлячок і расічка". 1978.

"Дыназаўрык". 1982.

"Непаседа". 1986.

"Песня пра зубра". 1982.

"Пра рыцара, што нічога не баўся". 1991.

"Дзіўная вачора на Куццю". 1999.

"Зімовішча звяроў". 1999.

Залатое сячэнне беларускай анімацыі

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 1)

"Легенда пра лядзі гадзіву". 2004.

"Беларускія прымаўкі". 2008.

"Ліса і Журавель". 2010.

Рэжысёры-мультипликаторы Уладзімір Голяўка і Марта Лубянікава на кінастудыі "Беларусьфільм", 1972 год.

"Дзед". 2011.

"Будзьма беларусамі". 2011.

"Піпілка". 2012.

"Марк Шагал. Пачатак". 2016.

"Прыгоды Несцеркі". 2013.

"Лыжка для салдата". 2015.

"Лагодны воук". 2018.

"Зоркі сёмага неба". 2021.

Першым беларускім паўнаартным анімацыйным фільмам лічыцца 17-хвілінная стужка "Нязнайка-паэт", якая выйшла яшчэ пад лагатыпам усеагульнага творчага аб'яднання "Экран": заказ на вытворчасць гэтага мультыфільма — з дэляі серыі пра Нязнайка павадае папулярнага твора Мікалая Носава — яно перадало менавіта на беларускую студыю. Тады ў Мінск прыехаў рэжысёр Уладзімір Голяўка, які да таго паспяхова працаваў на студыі "Талжыкфільм", і прыехаў не адзін, а разам з жонкай Мартай Лубянікавай — яны і здалілі ў Мінску лячэльны павільён, дзе быў зняты "Нязнайка-паэт", а потым і многія іншыя папулярныя лячэльныя фільмы тых часоў. Марта Лубянікава як самастойны рэжысёр неўзабаве выпусціла вельмі папулярны ў тых часы лячэльны мультфільм "Цімка і Дзімка".

Пасля "Нязнайка-паэта" Уладзімір Голяўка праславіў беларускую кінастудыю яшчэ некалькімі фільмамі — і лячэльнымі, і маляванымі: адзін з самых папулярных і дагэтуль, з песняй Эдуарда Ханка ў выкананні ВИА "Гесіяры", — "Квака-задавака" 1975 года. Два гады таму рэжысёр пакінуў свет ва ўзросце 86 гадоў. У 1975 годзе з творчага аб'яднання мастацкіх фільмаў беларускай кінастудыі вылучылася творчая майстэрня мультипликаторных фільмаў — яе ўзначаліў знакамты ў будучым майстар Алег Белавуцкі. Яшчэ праз дзесяці гадоў яна пераарыла ў творчае аб'яднанне, а 1 жніўня 1987 года была створана ўжо студыя мультипликаторных фільмаў, якая цяпер называецца студыяй анімацыйных фільмаў.

За 50 гадоў на "Беларусьфільме" знята 236 анімацыйных стужак. Але ж за апошнія дзесяцігоддзі анімацыя пачала стварэнне не толькі ў сфэрах нацыянальнай кінастудыі — былі і ёсць іншыя студыі, незалежныя, аўтарскія праекты, а з'яўленне камп'ютарнай анімацыі яшчэ больш пашырыла кола стваральнікаў такога кіно. І незалежныя фільмы гэтак жа, як і стужкі, зробленыя на "Беларусьфільме", атрымліваюць прызы на міжнародных фестывалях.

Са святам усіх твораў выйшла газета "Культура"!

Што трэба зрабіць, каб беларуская кніга стала сапраўды роднай? Пытанне яшчэ тое. У пошуках адказу трэба, напэўна, не адзін тыдзень думаць, не адзін год працаваць. І школьную праграму (гэта я якая колішні настаўнік сцвярджаю) варта якасна перагледзець, каб выкладалася наша літаратура ў кантэксце сусветнай. Тады, прынамсі, стане зразумелым, што змянілася на зямлі пасля асветніцтва Скарыны, сэнсашукання Быкава і філасофскіх разваг Танка. У адвартным выпадку учарашні школьнік так і пранясэ праз усё жыццё перакананне, што Купала — гарадскі і шляхецкі, а Колас — вясковы ды прыземлены. Дык вось, каб больш дэталёва разглядаўся ў школе “Сымон-музыка”, дык і думкі такой у вучняў не ўзніка б. Натуральна, адказнасць на беларускіх выкладчыках — неймаверная. А на бібліятэкарах — не меншая.

вальненнем чытаю і гляджу непераўздзеную камедыю “Хто смеяцца апошнім”. А байкі Кандрата Кандратавіча даўно расійгнутыя на шытаты, актуальныя і па сёння. Чаго толькі варта вост гэта: “Другі баран ні “бэ”, ні “мя”, а любіць гучнае імя...” Цікава, а як адзначылі юбілей Крапівы і на іх радзіме, ва Уздзенскім раёне? І пра што спявае сёння тамтэйшы рок-гурт “Кандраты”.

Яшчэ адзін бібліятэчны праект называецца “Выстава Ок: вельмі крэатыўна”. Рэалізуюць яго ў цэнтральнай бібліятэцы Браслаўскага

забыліся на гэта ў цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Карла Маркса, калі запрасілі чытачоў прыняць удзел у Дні адкрытых дзвярэй “Карл Маркс прапацаўнае...” Па словах загадчыка аддзела абслугоўвання і інфармацыі Алены Чапкасавай, “лабач марапрыемства прайшлі маладзёжны тус, прэзентацыя гульнявога клуба, адкрыццё літаратурнай студыі”. А яшчэ бібліятэкары правялі экскурсію па ўстанове, пазнаёмлілі чытачоў, сённяшніх і будучых, з практычнай і клубнай дзейнасцю бібліятэкі. Цікава,

Найчадкам пакінуў зборнік *удожных вершаў “Мая ліра”*. Яшчэ адна палымаяная асоба — Міхал Клеафас Агінскі. Пра міжнародны электронны інфармацыйна-гістарычны цэнтр “Міхал Клеафас Агінскі Жыццё. Лёс. Час” прылабораторы Інстытута праблем інфармацыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі піша Ташыяна Кляшчонак са **Смаргоні**, якая выконвае ролю гістарычнага кансультанта і перакладчыка матэрыялаў пра Агінскага. Рэалізаваны першы раздзел унікальнага праекта. Ён

ця. Ніна Паўлаўна *выходзіла замуж, і бацька перадаў ёй сумачку. З таго часу мінула сорак гадоў. А Тамара Бычкова прынесла на выставу абраз *Божай Маці. Гэтай іконай бацькі блаславілі дачку. Тамара Паўлаўна захаваала і даматкавы матчыны ручнікі*”. Вельмі адмыслова выстава, якая прыцягвае найперш шчыраасцю, агнём душы і сэрца жарам.*

Сталыя абрады, як і сямейныя рэліквіі не даюць забыцца на наш радовод. Для мяне Масленіца адметная веткаўскім успамінам з дзяцінства. Свежаабгабяваны

Хіт-парад сямейных рэліквіяў

Яўген РАГІН

У мяне былі добрыя настаўнікі (на вялікі жаль, толькі сярод калег-журналістаў). Мудры фотакарэспандэнт нашай веткаўскай газеты Валодзя Ялько казаў мне на першых гадах працы: “Бярэш у бібліятэцы дзве кнігі на рускай мове, а трэцюю — абвязжова на беларускай!” Ці ўсе нашы бібліятэкары на сёння працуюць пад гэтакім жа дэвізам? У асобных установах (не раз даводзілася пераконвацца) беларускія кніжкі гадамі сумуюць на паліцах без спраў. Давяйце неадкладна мяняць сітуацыю. Як? Вось на гэтае пытанне і паспрабуем сёння адказаць.

Мне калісьці ў Пружанскім раёне адна бібліятэчка сталага веку казалася строга, што ёе задача — камплектаванне, каталагізацыя, кнігавыдача. Клопатаў, маўляў, так шмат, што на нейкія фантазіі часу не стае. Вельмі радуся, што цягам часу стаўленне да “фантазіі” якасна змянілася. Свежыя прыклады. Дырэктар Карэліцкай раённай бібліятэкі Лілія Аршоў распавядае пра тое, як яны здзівілі сваіх чытачоў паэтычным аўтобусам. Службовы транспарт прыставаў пад літаратурны салон і адправілася ў працоўны калектыў ААТ “Карэлічы — Лен”. Гучалі вершы пра маму, жанчыну, вясну. Выступіла і Лілія Канстанцінаўна: чытала творы Максіма Багдановіча, Ніла Гілевіча. У першыя вяснавыя дні ў Райшчускай, Турэцкай, Цырыльскай бібліятэках раёна з чытаннем вершаў выступілі не толькі бібліятэкары, але і чытачы. А да вас прывязджаў паэтычны аўтобус?

Тут да месца энтузіясты “Сымона-музыку” Якуба Коласа. Аўтар разважае, якім павінен быць творца. У кожнага — пяснярская каляіна, і кожны нясе людым “песень дар — агонь душы і сэрца жар”. І гаворка, безумоўна, не толькі пра музыкантаў. Без агню і жару цяжка ўвільчы і работніка культуры. Ёсць яны — твор-

чаць навідавоку, няма іх — пануе руціна.

Загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу і работы з фондам **Бераставіцкай** раённай бібліятэкі Алена Огер піша: “5 сакавіка *краіна адзначыла 125-годдзе з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі, паэта-сатырыка, драматурга, перакладчыка, навукоўца Кандрата Крапівы. Гэтую падзею нашы бібліятэкі адзначылі ўзрагам мерапрыемстваў. А яшчэ была арганізавана анлайн-акцыя “Чытаем разам творы Кандрата Крапівы”, скіраваная на прыцягненне ўвагі да беларускай кнігі, чытання і роднай мовы. Удзел бралі ўсе ахвотныя. Для гэтага трэба было працягнуць на відэа любую байку пісьменніка. Тое, што атрымалася, можна паглядзець на сайце Бераставіцкай раённай бібліятэкі*”. Няпростым па характары быў Кандрат Крапіва. Але неаспрэчна адно: шмат ён працаваў і зрабіў паспеху шмат: і ў літаратуры, і ў навуцы. Да прыкладу, і па сёння з задавальненнем карыстаюся руска-беларускім слоўнікам 1953 года пад рэдакцыяй Крапівы. З не меншым зада-

раёна. Гэтым разам тут дзейнічае выстава малюнкаў у тэхніцы digital-art “Жаночы сілуэт на фоне вясны”. Вось што піша дырэктар цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Браслаўскага раёна Вольга Ляснеўская: “*Аўтар малюнкаў — мастак-афарміцель аддзела бібліятэчнага маркетынгу, малады спецыяліст Ганна Фадзевая. Экспануецца больш за 15 партрэтаў у стылі камп’ютарнага мастацтва, аб’яднаных жаночай тэмай. На адкрыццё выставы аўтар правяла з ахвотнымі майстар-клас на стварэнні лічбавых малюнкаў*”. Праект Ганны Фадзевай можа мець працяг: чытачы робяць камп’ютарныя ілюстрацыі да беларускай літаратуры.

Як вядома, любімым заняткам Карла Маркса было корпанне ў кнігах. Не

На здымках:

- 1 Чытанні ў паэтычным аўтобусе.
- 2 У Карэлічах праводзілі зіму і сустрэлі вясну.
- 3, 4 Падчас абласнога семінара-практыкуму па вырабе традыцыйнай народнай лялькі ў Магілёве.
- 5 Дэталі рэгіянальнага нацыянальнага сцэнічнага касцюма Бабруйскага рэгіёна.

якім сэнсам напоўнены тут праект па прапагандзе роднага слова?

Культуру рухаюць асобы. Казімір Сваяк — з іх ліку. Вось пра што распавядае бібліятэкар па сувязях з грамадскасцю аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Астравецкай** раённай бібліятэкі Вольга Заянчкоўская: “*Сваяк заўсёды прывязвае ўвагу даследчыкаў-навукоўцаў. За нядоўгае жыццё святар, выдатны прамоўца, драматург і паэт паспеў зрабіць многае. У аддзеле культуры і вольнага часу аэрагарадка **Варыяны** прайшла імпрэза, прысвечаная Казіміру Сваяку. Ён веў актыўную грамадскую дзейнасць: стварыў хор, гурток для адукацыі мясцовых юнакоў і дзяўчат, развіваў народны тэатр, спрыяў адкрыццю новых навуковых устаноў, быў прыкладам для моладзі.*

прысвечаны гісторыі роду князёў Агінскіх.

Натуральна, што не толькі бібліятэчнымі акцыямі адметны навакольны культурны свет. Вось пра што, да прыкладу, піша Андрэй Стручанка: “*У Мазлаўскай сельскай Доме працуе выстава “Сямейная рэліквія”. Мерапрыемства праходзіць у межах праекта “Наша хата талентамі багата”, што ажыццяўляецца на базе ўстаноў культуры аэрагарадка для папулярызацыі традыцыйных сямейных каштоўнасцяў з верасня мінулага года. У экспазіцыі — больш за 20 рэчаў: вышиванкі, ручнікі, ёлчныя цацкі, хатні посуд... Ніна Храмова з вёскі Хайсы прадставіла на выставу сумачку, якая дасталася ад маці. Гэтую рэліквію Ніна Паўлаўна вельмі шануе. Ёй было два гады, калі маці пайшла з жыц-*

слуп на плошчы райцэнтра, і адчайны дзядзкі ў адной сарочцы, які ўпарта шкрабешца да неба да новых хромавых боўтаў, прывязаных да вяршыні слупа. Іншым разам замест боўтаў быў напалоханы ўшчэнт певень... Галіна Смалянка піша пра Масленіцу ў гарпасёлку **Карэлічы**. Тут сімвалам свята сталі бліны — з мёдам, тварогам, варэннем, грыбамі, смятанай. Прапапоўвалі смакуту супрацоўнікі раённай бібліятэкі. Так што можна яшчэ і блінажку адкрыць.

Лялька — справа сур’ёзная. У **Магілёве**, да прыкладу, прайшоў абласны семінар-практыкум па вырабе традыцыйнай народнай лялькі. Арганізатарам мерапрыемства стаў абласны метадычны Цэнтр народнай творчасці і культурна-асветнай работы. Дырэктары і метадысты раённых дамоў (цэнтраў) рамястваў, метадысты цэнтралізаваных клубных сістэм, выкладчыкі дзіцячых школ мастацкіх рамястваў цягам двух дзён абменьваліся вопытам, удасканальвалі веды і выраблялі лялькі.

Яшчэ адзін семінар-практыкум “Рэгіянальны нацыянальны сцэнічны касцюм Бабруйскага рэгіёна” прайшоў у **Бабруйску**. Сабраванні спецыялістаў устаноў культуры і адукацыі. Пра гэта паведаміла загадчыца арганізатыйна-метадычнага аддзела Палаца мастацтваў Бабруйска Наталія Чорная.

Пра пераканаўчы міжнародны прарыву напісала мастацкі кіраўнік **Бабруйскага** Палаца мастацтваў Наталія Шулікова. Днямі на анлайн-сцэне Капенгагена прайшоў першы міжнародны конкурс музыкі, вакалу, танцаў і фальклору. Палац Бабруйска прадставіў на фестывалі заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь — народны ансамбль танца “Юнацтва” (кіраўнік Сяргей Лукашэвіч). За Польшку Мазурковы калектыў атрымаў дыплом першай ступені.

Пішыце пра цікавае! Сустрэнемся праз тыдзень.

К

У яе прасілі ўраджая

У 2007 годзе мастацтвазнаўца Зінаіда Зіміна надрукавала невялічкую кніжку пра тэкстыльныя абрадавыя лялькі, якія выклікалі сапраўдны бум. Яна дала штуршок да засваення даўняй традыцыі вырабу такіх лялек. Час наспеў — жанчыны ўбачылі адмоўны ўплыў лялек “Барбі” на выхаванне дзяўчынак і сталі цікавіцца, з якімі лялькамі гулялі іх бабулі. Справа не толькі ў тым, што паменшана выява чалавека для дзіцячай гульні не толькі ўдасканальвалася, але і стала каштаваць надзвычай дорага. Проста час пасля развалу Савецкага Саюза пазбавіў грамадства абавязковай ідэалогіі, і людзі сталі звяртацца да містыкі, нетрадыцыйных рэлігій, а ў станочным выпадку — да сваіх этнічных каранёў. Спрацавала генетычная памяць. Да таго ж, у Беларусі ў гарадскіх жыхароў яшчэ захоўваюцца сувязі са сваякамі ў вёсках і настальгія па вясковаму жыццю. Вось і ўзнікла цікавасць да лялек і традыцыйных абрадаў з яе выкарыстаннем.

У вёсцы Стрэнкі Рагачоўскага раёна нават стварылі “Музей беларускай лялькі” паводле кніжкі Зіміной. Але якая беларуская традыцыя ў гэтым музеі амаль няма, яго стваральнікі нават не сабралі звестак пра ляльку ў сваім раёне. Між тым, менавіта ў беларусаў можна знайсці карані ўзнікнення лялькі, яе архаічнае выкарыстанне ў абрадах, якія захаваліся ў жывой традыцыі да нашага часу.

СЛОВА ШМАТЗНАЧНАЕ

Лялькі з кніжкі Зіміной пачалі капіраваць, дзякуючы ў тым ліку семінарам і майстар-класам, якія прайшлі разам з прэзентацыяй. І гэта добра, бо стала модна рабіць лялькі і цацкі для дзяцей сваімі рукамі, жанчыны сталі вяртацца да традыцыйных рамстваў. Самая простая і агульнавядомая ў народнай традыцыі да нашага часу — лялька-згортыш. Гэта першая лялька, якая трапіла ў рукі дзіцяці. Скручвалі яе са спадручных матэрыялаў — старую палатна, матчынай або бабулінай хусткі. Мяккая, цёплая, яна не магла прынесці шкоды малому, яе можна было разабраць і памыць пры неабходнасці.

Слоўнікі тлумачыць слова “лялька” ў беларускай мове ў некалькіх значэннях: як дзіцячую цацку ў выглядзе фігуркі чалавека, а таксама макет фігуркі чалавека для тэатральных прадстаўленняў, іграшкі і падобнага. У другім значэнні мы ведаем выяву чалавека ў выглядзе агароднага пудзіла, батлечных лялек, атрыбутаў традыцыйных ка-

ляндарных абрадаў. А такія абрады ў нашай краіне захаваліся яшчэ шмат дзе, нягледзячы на тое, што многае страчана па прычынах урбанізацыі, глабалізацыі ў галіне культуры, а таксама Чарнобыльскай катастрофы.

Пра немаўля таксама кажуць “ляля”, “лялька”. А яшчэ ў народзе “лялька” кажуць пра нешта вельмі прыгожае, прывабнае па знешняму выглядзе: “дзяўчына прыгожая, як лялька”, “хата як лялька”. Гэтае значэнне ўзыходзіць да вобраза Вясны — юнай прыгожай дзяўчыны, якая з’явілася на сонцы. Менавіта таму на Палессі існаваў звычай у дзяўчат упрыгожваць сябе бліскучымі пацеркамі. Блізкія па гучанні словы — гэта “лялець” (блішчэць на сонцы), лелека (бусел — ён, як вядома, прыносіць дзяцей). Але найперш трэба мець на ўвазе, што Ляля — гэта імя багіні Вясны ў дахрысціянскім пантэоне славянскіх багоў.

БАГІНЯ ВЯСНЫ

Расійскія даследчыкі Котавы ў кнізе “Русские обряды и традиции. Народная кукла” ў 2005 годзе пісалі, што “утрачаныя древние корни возникновения куклы”. Але менавіта беларусы захавалі слова “лялька”, якое сведчыць пра архаічны карані яе паходжання. І не толькі слова, але і абрады з выкарыстаннем лялькі. У вёсцы Пералёўка Веткаўскага раёна яшчэ некалькі гадоў таму захоўваўся абрад “Ваджэнне і пахаванне стралы” на Ушэсце, у якім стралу сімвалізавала антрапаморфнае лялька, якую выраблялі з травы і

Беларусы захавалі старажытныя карані ўзнікнення лялькі

Спальванне лялькі Зімы падчас абраду “Чырачка” ў вёсцы Тонеж Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці.

апаналі ў платочак і фартушок са шматкоў палатна.

Падобную па памеры ляльку (з далонь ці трохкі большую) рабілі яшчэ ў 90-х гадах мінулага стагоддзя са шматкоў фабрычнай баваўнянай тканіны ў вёсках Барталамеўка, Фёдараўка і іншых гэтага ж раёна. Ляльчы скручвалі, яе немаўля, з гэтых шматкоў (іх называлі “кітаечкі”) — твар з белага або шэрай тканіны, на галаве чырвоны платочак, абкручвалі тканінай іншага колеру. Такую маленькую ляльку-згортыш выраблялі пад спеў вяснавых карагодных песень (іх называюць “лёлюшкі”), кіалі ў скрынчачку і неслі ў канец сяла, дзе закопвалі пасля таго, як паводзіць ва-

сцілкай і пакрыўшы “галаву” платком. Яе пакідалі ў полі як абярэг, пакуль не звязуць усе снапы. У іншых рэгіёнах жнейкі неслі Жытнюю бабу з поля ў хату гаспадары і ставілі на кудзе на час святочнай вачэры, прывесчанай дажынкам, а потым адносілі ў гумно. Жытняя баба — жаночая пара Жытня. Жыцень — бог Восені, які спрыяе росту і выпяканню збожжы, ага-родніны. Яго вобраз быў вядомы ў Мінскай і Магілёўскай губернях. На сучасным свяце працаўнікоў сяла “Да-жынкi” вобраз Жытняй бабы захаваліся, хоць цяпер яе робяць з саламяных каткоў. Такімі саламянымі скульптурамі ўпрыгожваюць палі каля дарог, нагадваючы, што

нуць Каляду на дуба” існуе ў жывой традыцыі і мае статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці Беларусі.

СИМВАЛ ПЕРШАГА МЕСЯЦА

У вёсцы Бяляеўка Чачэрскага раёна існаваў абрад шчадравання “Цыганы”. Цыганы лічацца першапачасленцамі Еўропы, таму выкарыстанне гэтых масак у калядным карнавале звязана з продкамі. Чуюцца гукі шархуноў — і вось ужо пад вокнамі гурт спявачак, якія спяваюць песню-шчадроўку пра белага каня, затым просіцца зайсці ў хату пагрэцца. Адмовіць нельга, і гасцінныя гаспадары адчыняюць дзверы. Першым заходзіць

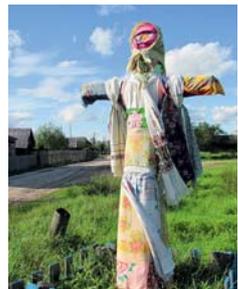
Лялька з травы і лялька-свяча ў абрадзе “Ваджэнне і пахаванне стралы на Ушэсце” ў вёсцы Пералёўка Веткаўскага раёна Гомельскай вобласці.

кол яе карагод. Закопваючы, галасілі па ёй: “Лялечка мая мілая, да схаваем цябе ка Ушэсцейку. К Ушэсцейку, к налесеітку, к такому вярмо, як сёлета. Прыйдзі к табе з сахою да булу гаварыць з табою...” Ляльчы адкопвалі вясной на Дабравешчанне. Такім чынам, яна была ўвабленнем Вясны і маркіравала перыяд народнага календара на Пасожжы — ад Дабравешчання да Ушэсця.

ЖЫТНЯЯ БАБА

Першыя ў гісторыі лялькі выкарыстоўваліся ў абрадах, якія адпавядалі культуры стварэння свету і культуры продкаў. Ад іх прасілі добрага ўраджая. На дажынках на Масцоўскім раёне з апошняй капы жыта рабілі Жытнюю бабу, падперазаўшы яе по-

ўраджай сабраны і хутка святую ўраджаю. На Міншчыне ў жаночае адзенне жнейкі на дажыначнай талачэ апошні снапок неслі ў хату гаспадары — называлі яе Баба. Па заканчэнні святочнай вачэры адносілі Бабу ў гумно, каб яно заўсёды было поўным, а ўраджай багатым. Для багатага ўраджаю і як абярэг поля ў Бярэзінскім раёне 21 студзеня на заканчэнне Каляды ўсыяваюць на дуб, які стаіць адзінока ў полі, Каляду — ляльку ў жаночай іпастасі, зробленую з куля саломы ад дажыначнага снапка. Пры гэтым спяваюць песню, у якой просіцца: “А ты злязі высокая, а ты глязі далёка, каб ячмень і авёс вялікі рос, каб наша жыта каласілася, каб наша жыта не лажылася”. У вёсцы Новыя абрад “Ця-

Аброчны крыж ў вёсцы Тонеж.

Цыган з пугай у адной руцэ, льючай у другой, за поясам кажуха — шматок саломы, на нагах боты. Гарманіст іграе, а Цыган алражу ж пачынае тупаць і стукаць пугай па падлозе (знак абуджэння зямлі ад зімовага сну). Цыганка з дзіцем-немаўляцем, а з ёй і 11 яе дачок адна за адной заводзіць кругавы карагод, спяваючы цыганскую песню. 12 дачок — гэта 12 месяцаў года, а лялька-немаўля — сімвал першага месяца, таму для малодшай дачкі Цыганка перш за ўсё просіцца малачка або чым-небудзь адарыць. Зычэнні панява абраду гучаць традыцыйныя, які і ўсюды — каб ураджай быў багаты, вялікі прыплод у хляве, каб сыноў пажаніць, а дачок замуж аддаць у новым годзе.

УВАСАБЛЕННЕ ЗІМЫ

На Масленіцу амаль паўсюдна на Беларусі Зіму ўва-сабляла лялька. Саламяную або зробленую з ануч, яе спальвалі на вогнішчы. Жывая традыцыя проваду зімы і загукання Вясны ў абрадзе “Чырачка” захавалася ў вёсцы Тонеж Лельчыцкага раёна, і яна мае статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці. Лялька-снегавіка на поўначы Беларусі ў Шумлінскім раёне вазілі на саначках па вёсцы, і кожны гаспадар адбываў ад яе на кавалачку, пакуль снежная іпастась Зімы не разваліцца. У Гарадоцкім раёне (некалі таксама ў Полацкім і Шумлінскім) на Масленіцу робяць пару саламяных лялек у рост чалавека, якія сімвалізуюць продкаў. Шмат гадоў традыцыя трывала захоўвалася ў вёсцы Маскаленцы Гарадоцкага раёна. У панядзелак саламяная тыдня памірае Дзед: старэйшая жанчыны, папярэдне дамовіўшыся, робяць саламяную ляльку, аправаюць яе ў мужчынскае адзенне, кладуць на кут і галосіць, як па нябожчыку. Развітацца з ім паводзіць і іншыя вясцоўцы. Толькі нехта зайшоў у хату — адна з жанчын дае зразумець, што Дзед быў яшчэ той гуляка... Кожнага, хто прыходзіць, надзялялі пэўнай роляй: хто праўнік, унучка ці ўнук, хто пляменніца, хто каханка... У Дзёда было шмат жонак і дзяцей, ён доўга жыў, але і работнік быў спраўны. Па ім усе галасілі скрозь смех, вусна экспромтам складалі гісторыю яго жыцця. Потым агідаў Лекар, апялялі Поп і Дзюк. Затым Дзёда везлі ў саначках за сяло і закопвалі ў снег. Як і па сапраўднім нябожчыку, спраўлялі грамадзянскую паніхіду: ад прафсаюза выступалі старшыня і хваліў Дзёда як добрага работніка, працавітага чалавека і добрага сем’яніна. Вярнуўшыся дадому, спраўлялі памінкі ўскладчыну. Пасля трохай чаркі пачыналі вяселіца, танцаваць пад гармонік, спяваць. Праз тыдзень у панядзелак памірае Баба — яна на Масленіцу сырніцай падавалася. Яе хаваюць гэтак жа, як і Дзёда. Такім чынам, гэты абрад маркіруе межы свята Масленіцы, а Дзед і Баба сімвалізуюць прапрадкаў роду чалавека, у якіх просіцца добрага ўраджаю, зла-роўя і працягу роду. Гэты абрад яшчэ спраўляюць у адной з вёсак Гарадоцкага раёна, ён нават мае статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці, але на пахаванне Бабы ў мясцовай супольнасці ўжо не хапае ні сродкаў, ні жадання паўтарыць карнавальнае дзейства, таму трэба лічыць, што гэтая традыцыя затухае. Хоць магла быць адноўленай пры пэўных намаганнях вясковай супольнасці і культурна-ботнікаў раёна.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ
Фота аўтара

Няўрымслівы даследчык танца “ад вытокаў”

Мікола Аляксеевіч Козенка — вядучы этнаграф і лідар у даследаванні традыцыйных беларускіх народных танцаў у сучаснай Беларусі. Майстра ведаюць як у нашай краіне, так і далёка за мяжой. На днях ён адзначае свой 70-гадовы юбілей і не спыняе плённай працы. Як кажа сам Мікола Аляксеевіч: “Багата зроблена, але багата яшчэ трэба зрабіць”.

Мікола Козенка нарадзіўся 9 сакавіка 1951 года ў вёсцы Целепуны паблізу Мазыра. Бацька Аляксей Мікітавіч працаваў рабочым на заводзе, а маці Еўдакія Ісакаўна Сіраш была кіраўніком пляводчай брыгады калгаса “Радзіма”. Акрамя Міколы ў сям’і мелася яшчэ чацвёрта дзяцей. Спачатку даводзілася туліцца ў невяліччай хатцы з глінянай падлогай. З часам удалося пабудаваць новае і больш выгоднае жылло. Аднак неўзабаве сям’ю напаткала гора — праз няшчасны выпадак на працы загінуў бацька, і ўвесь цяжар гаспадаркі і гадавання дзяцей лёг на плечы маці. Чым магілі, дапамагалі дзед з бабуляй. Сям’я акурат і сталася тым вытокама народнай культуры, адкуль пачаў чэрпаць Мікола Козенка. На святы, вечарычкі, пры сустрэчах радзіны дзятва была неад’емнай часткай абрадаў ды ігрышч.

У 1958 годзе Мікола пайшоў у першы клас васьмігадовай школы-інтэрната ў Мазыры. Менавіта тут і бірэ пачатак професійнае станаўленне танцора. У школе меўся танцавальны гурток, і яго кіраўнік Уладзімір Мікалаевіч Авяр’януў акурат на той час шукаў сабе вучняў. Мікола пачаў наведваць заняткі, і ўжо праз год выступіў на абласным глядзе харэаграфічнага мастацтва ў Гомелі: танцаваў “Беларускую польку”, “Лявоніху” і “Матроскі яблычак”. Праз нейкі час школьны гурток спыніў сваё існаванне, і хлопц перайшоў у танцавальны калектыў Дома піянераў, якім кіравала Ніна Вячаславаўна Глінкіна. Вучобу гэтаксама працягнуў ужо ў новым месцы — сярэдняй агульнаадукацыйнай школе № 1 горада Мазыра. Праз цяжкія матэрыяльныя варункі мусіў адначасова падпрацоўваць і ў калгасе.

Пасля заканчэння школы не было ўжо і пытанняў, чым займацца і на каго вучыцца. Мікола Козенка вырашыў звязаць сваё жыццё з танцамі і падаў дакументы ў

Магілёўскае культурасветвучылішча на адзяленне харэаграфіі. Па заканчэнні вучобы ўладкаваўся на працу ў Дом культуры Магілёўскага аўтамабільнага завода імя С.М. Кірава. Неўзабаве быў прызваны ў войска. Службу праходзіў ў ансамблі песні і танца Беларускай ваеннай акругі. Прага да ўдасканалення майстэрства прывяла Міколу Козенку на

На Рэспубліканскім фестывалі фальклорнага мастацтва “Берагіня-2014”. Г.п. Акцябрскі.

З фальклорным гуртам (з дзяўчынкай на каленях) в. Галавенчыцы Чавускага раёна падчас фальклорнай экспедыцыі. 1993 год.

З дачкай Алесей і ўнучкай Кацярынай на Першым адкрытым конкурсе выканаўцаў беларускага народнага танца “Мяцеліца”.

З аўтарамі шматтомнага выдання серыі “Традыцыйная мастацкая культура Беларусі” Тамарай Варфаламеевай і Аленай Боганевай. 2014 год.

З прафесарамі А.У. Рагулем і Э.К. Дарашэвічам на 20-годдзі Мётчанскага фальклорнага гурта “Берагіня”. 2016 год.

харэаграфічнае адзяленне Маскоўскага дзяржаўнага інстытута культуры. У 1978 годзе ён паспяхова яго заканчвае.

Па вяртанні на радзіму Міколу Козенку запрасілі на працу ў Мінскі інстытут культуры выкладчыкам кафедры харэаграфіі, а на наступны год у Рэспубліканскі навукова-метадычны Цэнтр культуры загадчыкам аддзела харэаграфічнага мастацтва. У 1992 годзе Цэнтр быў рэарганізаваны ў Беларускі дзяржаўны інстытут праблем культуры. За час плённай пра-

цы ў Цэнтры яму ўдалося падрыхтаваць шэраг дапаможных матэрыялаў па навучанні традыцыйным танцам, апытальнік для збору танцавальнага фальклору, руска-беларускі музычна-харэаграфічны слоўнік, распрацаваць вучэбныя праграмы, напісаць дзясяткі артыкулаў, у тым ліку для энцыклапедыі і іншае. Акрамя выдавецкай дзейнасці Мікола Козенка ўдзельнічаў у падрыхтоўцы кінастужак “Танцы і карагоды на вёсцы” (1995), “Паміж небам і зямлёй” (1995), “У Святыя вечары на Каляды”

(1996), тэлецыкла “Чачэрскі альбом” (1995 — 1996) і некаторых іншых.

Адначасова Мікола Козенка працаваў загадчыкам Чачэрскага раённага Цэнтра рамёстваў, этнаграфіі і фальклору, выкладчыкам танца ў Чачэрскай дзіцячай музычнай школе. Увесь гэты час ён даследаваў традыцыйную культуру Чачэрскага раёна. На аснове сабраных матэрыялаў падрыхтаваў рукапіс “Чачэрскі фальклор (пераважна харэаграфічны) у сучасных запісах” з фотазадымкамі, малюнкамі і нотнымі да-

даткамі. Гэты ўнікальны матэрыял аб’ёмам каля тысячы старонак яшчэ чакае свайго выдання.

Вялікую ўвагу Мікола Козенка надае не толькі тэарэтычным аспектам харэаграфічнага мастацтва, але і практычнаму засваенню дзецьмі і моладзю традыцыйнай беларускай культуры, фармаванню самастойнай творчай асобы. З 1996 года ён з’яўляецца мастацкім кіраўніком Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь фальклорнага гурта “Берагіня” Мётчанскай школы, што пад Барыса-

вам. Акрамя таго, выкладае беларускія традыцыйныя танцы ў аматарскіх фальклорных калектывах “Ветразь”, “Guda”, выхаванцы якіх таксама неаднаразова станавіліся пераможцамі танцавальных конкурсаў. Шмат разоў Мікола Козенка праводзіў майстар-класы для ўсіх ахвочых і зацікаўленых беларускімі танцамі.

У 1998 годзе Мікола Козенка павышае кваліфікацыю ў аспірантуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. Працягвае працаваць у БелПК і Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў. Вынікі шматгадовай працы падсумоўвае ў фундаментальным шматтомным выданні “Традыцыйная мастацкая культура Беларусі” (2001 — 2013). У раздзелах “Танцавальны фальклор”, “Народныя гульні” і “Інструментальная музыка” ім поўна і ўсебакова асветлены асаблівасці народнай харэаграфіі кожнага з рэгіёнаў нашай краіны.

Вялікі ўнёсак зроблены Міколам Козенкам у падрыхтоўку і правядзенне міжнародных і рэспубліканскіх фестываляў фальклору ў Беларусі, а таксама семінараў, круглых сталаў, дыскусій па праблемах беларускай народнай харэаграфіі. Найбольш значнымі сярод іх можна назваць “Палескі карагод”, “Беларуская полька”, “Сожкі карагод”, “Мяцеліца”. Але, бадай, найперш імя Міколы Козенкі асацыюецца з фестывалем фальклорнага мастацтва “Берагіня”, які ладзіцца ўжо два дзесяцігоддзі ў гарадскім пасёлку Акцябрскі Гомельскай вобласці. У 2004 годзе фестываль атрымаў статус рэспубліканскага. Прыняццём удзел у ім з’яўджаюцца аматары фальклору і народнага мастацтва не толькі з Беларусі, а таксама і з-за мяжы. Пляцоўка з’яўляецца найбуйнішым асяродкам захавання і трансляцыі традыцыйнай культуры на Гомельшчыне, месцам абмену вопытам і выхавання моладзі на падмурку беларускай культуры. Апошнія фестывалі дапаўняюцца таксама і адмысловымі давянікамі, спеасаблівымі справаздачамі. На жаль, сённяшні фестываль застаецца няспўнялым праз нястачу фінансаў, а таксама і складаную эпідэміялагічную сітуацыю.

Руцківая дзейнасць Міколы Козенкі на ніве захавання і папулярызавання харэаграфічнага фальклору адзначана шматлікімі ганаровымі граматамі, а ў 2019 годзе — медалём Францыска Скарыны.

Зміцер КРЫМЮСЬКІ,
вучач
Міколы Козенкі

Фота: Яўгена ПЯСЕЦКАГА і з архіва Міколы Козенкі

Гомельскі палацава-паркавы ансамбль — адзін з найпрыгажэйшых музеяў Беларусі. Пры гэтым і адзін з самых старых — гісторыя палаца пачалася ў 1777 годзе, разнастайныя калекцыі, годныя звання музейных, збіраліся яшчэ ў першыя гады XIX стагоддзя тагачасным уладаром палаца графам Мікалаем Румянцавым. А сапраўдны музей — Гісторыка-мастацкі — упершыню быў адкрыты ў 1919 годзе. За сто гадоў і сам музей, і яго калекцыі перажылі рознае, нават і амаль поўнае знікненне — з сямі з паловай тысяч экспанатаў з эвакуацыі часоў Другой сусветнай вайны вярнуліся толькі 200. Але былая веліч адраділася, і фонды папаўняюцца з кожным днём. Менавіта новым здабыткам музейных фондаў за 2020 год і прысвечана выстава, што зараз праходзіць у Гомельскім палацава-паркавым ансамблі, — “У музей на заслужаны адпачынак”.

Надзея КУДРЭЙКА

“Адной з галоўных крыніц камплектавання нашых фондаў з’яўляецца перадача ў дар, — гаворыць галоўны захавальнік фондаў музея Таццяна Шола. — І штогадовая выстава новых паступленняў — у першую чаргу, зразумела, справаздача, але і запрашэнне, намёк нашым наведнікам і усім жыхарам Гомельшчыны: а ці няма і ў вас чаго-небудзь цікавага, што можа стаць экспанатам? Падумаіце, перш чым выкідаць”. Музей, дарэчы, нярэдка звяртаецца да землякоў і праз просу, паптрымлівае традыцый супрацы з жыхарамі — а яна прыносіць свае плады. Бо Гомельскі палацава-паркавы ансамбль акрамя ўсяго выконвае і функцыю гісторыка-краязнаўчага музея (так ён і называўся ў свой час), і менавіта каштоўнасці роднага краю, прадметы побыту, фотаздымкі, цацкі, галдзіннікі, посуд і рознае іншае, што жыло ў сям’ях, цяпер можа папоўніць музейныя калекцыі. Паводле канцэпцыі выставы, многае ва ўжытку ўжо не будзе выкарыстоўвацца — вугальны прас ці патэфон, насценны галдзіннік (унікальны, але патрабуючы рэстаўрацыі) ці старадаўні кубачак — і цяпер ім самае месца ў музеі, “на заслужаным адпачынку”. Прадмет пачатку, ды нават і сярэдзіны XX стагоддзя (гэта ж ужо 70 гадоў таму!) у больш-менш добрым стане — вялікая ўлада для музейнага фонда, бо з кожным годам гэтыя рэчы будуць станаўліцца ўсё больш унікальнымі і рэдкімі. А па-за сценамі музея яны нярэдка дажываюць свой век у неспрыяльных умовах — у гаражах ці падвалах.

І ў мінулым годзе няма-ла цікавага музею менавіта

падарылі мясцовыя жыхары. Хаця ў параўнанні з ранейшымі часамі такіх паступленняў было і трохі меней — з-за каранавіруса проста зменшыўся паток наведнікаў музея.

Таццяна Шола згадвае леташні падарунак гомельскай сям’і Есафавых, які цяпер упрыгожвае музейную калекцыю фарфоравага посуду — прадметы для сервіроўкі

“Дзед Мароз”. Фабрыка дзіцячых цацак Г. Роўна (1960-я — 1970-я гады).

стала пачатку XX стагоддзя вытворчасці нямецкай фірмы Max Dannhoff: падобных музей дагэтуль не меў. У бліжэйшым часе Есафавы абяляюцца перадаць яшчэ і два старадаўнія блюды пад рыбу. З’явілася ў калекцыі і фарфоравае мыльніца канца XIX стагоддзя фабрыкі Кузняцова з Цверы — няхай і не шэдзур з пункту гледжання мастацтва фарфоравых вырабаў, але такіх — менавіта фарфоравых, а не металіч-

ных — мыльніц таго часу ў музеі раней не было.

Гэтак жа іншая сям’я — калекцыянераў Міхэйанкоў — падарыла каміненны гарнітур XIX стагоддзя вядомай французскай фірмы Marti & Cie — галдзіннік і два кандэлябры: гэты каштоўны падарунак паспеў ужо стаць часткай стацыянарнай экспазіцыі. Сто гадоў таму такія гарнітуры былі папулярнымі ў самых гомельскіх дамах.

А перад самым Новым годам у музеі з’явіўся і цацачны Дзед Мароз, якому ўжо пад 60 гадоў: ён памерам прыкладна сантыметраў 30,

буў зроблены ва ўкраінскім Роўне на фабрыцы дзіцячых цацак.

Летась музей стаў і ўладальнікам карціны “Марскі пейзаж” — з мастацкага пункту погляду, можа, і не шэдзуральнай, ды й імя аўтара невядомае, але музейшчыкаў карціна зацікавіла тым, што яе правы ніжні вугал прабі-

Прадметы, перададзеныя сям’ёй Есафавых у дар музею.

ты асколкам. Не сакрэт, што калі ладому вярталіся салдаты пасля заканчэння Другой сусветнай вайны, то з еўрапейскіх мясцін яны тое-сёе прывозілі. Так адбылося і з гэтай карцінай. Рэстаўратары вырышылі пакінуць прабоіну, каб гледачы змаглі дэкануцца да гісторыі.

Цікавыя музейшчыкаў і дакументы, і фотаздымкі, і сямейныя альбомы, і звычайныя для ранейшых часоў паштоўкі, якія цяпер ужо маюць асаблівае гістарычнае каштоўнасць. Асабліва адметнай атрымліваецца калекцыя старых фотакартак з выявамі людзей на фоне палацавага парку: па іх можна ўбачыць і што было раней, і як парк змяняўся. Гэтак жа чынам папаўняюцца калекцыі фалерыстыкі, і нават нумізматыкі. Адзін з самых рэдкіх набыткаў такога кішталу, пазамінулага ўжо года, — слайды для чароўных ліхтароў, гэта значыць праектару канца XIX стагоддзя. Слайды — малюнкі на шкле на тэму руска-турэцкай вайны.

Летась жа ўзбагацілася і музейная калекцыя франтавых лістоў, іх перадавалі ўладальнікі сямейных архіваў. Таццяна Шола, галоўны хавальнік фондаў, вылучае дакументы, прысвечаныя двум братам-гямлячанам, што загінулі на вайне, — Сцяпану і Віктару Гігіным. Гісторыя сям’і складалася трагічна. На выставе і ў іншых экспазіцыях прадстаўлены ўнікальныя і вельмі эмацыйна кранаючыя лісты з фронту ад малодшага брата Віктара, што загінуў у 45-м. Старэйшы не паспеў напісаць многа лістоў, бо ён — лётчык — загі-

нуў на пачатку кастрычніка 41-га год Ржэвам.

Традыцыйна на штогадовай выніковай выставе фондаў набыткаў адбываецца і публічная прэм’ера тых прадметаў, якія, перш чым паказацца на вочы публікі, праходзяць праз рэстаўрацыю. Таццяна Шола не стамляецца падкрэсліваць важнасць працы менавіта музейных рэстаўратараў, не стамляецца

Ю. Платонаў, “Дняпроўскія абшары”.

— Сярод незвычайных новых экспанатаў я вызначыла б паштоўку-вішчаванне, якую нашым навукоўцам у 1970 годзе даслала вядомы савецкі археолаг Галіна Салаўёва, — гаворыць Таццяна Шола. — Мы выраслі, што гэта ўжо гісторыя, бо прайшоў стагоддзя, а ў свой час Галіна Фёдаруна зрабіла няма-ла для раскрыцця археалагічных таямніц менавіта Гомельшчыны.

“Новы медыцынскі календар”. 1892 год.

рацілася колькасць тых, хто перасякаў мяжу.

Асобная і значная частка новых паступленняў у фонды Дзяржаўнай гісторыка-культурнай установы “Гомельскі палацава-паркавы ансамбль” — набыццё ў калекцыю творы сучаснага выяўленчага мастацтва майстроў Гомельшчыны. Штогод музей пры дапамозе Гомельскага абласнога выканаўчага камітэта становіцца ўладальнікам шэрагу работ членаў Беларускага саюза мастакоў — жыхароў Гомельшчыны. І ўжо ў якасці новых набыткаў экспануюцца карціны Роберта Ландарскага, Івана Андрасюка, Сяргея Ігнаценкі, Андрэя Крылова, Уладзіміра Андрэйанава, Святланы Курашовай, Ларысы Зушэвай — яна майстар табеленай. Акрамя таго, з’явілася і некалькі адметных твораў з галіны дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

— Эксплозіўным я магу назваць керамічны набор

— А ўвогуле, любімым заняткам супрацоўнікаў музея Таццяна Шола называе “гарадскую археалогію” — гэта з’ездзіць туды, дзе зносяць старыя дамы, і абавязкова знайсці што-небудзь каштоўнае для музея.

І ўжо гэты, 21-ы год, пачаўся вельмі адметным падарункам музею.

— Мы атрымалі насценны галдзіннік пачатку мінулага стагоддзя ў незвычайным шакафчыку стылю мадэрн, — расказвае Таццяна Шола. — Шакафчык складанай, незвычайнай формы. Ён патрабуе рэстаўрацыі, але сам галдзіннік мае механізм у добрым стане. І гэта дзіва, што прадмет так добра захаваўся, падобных галдзіннікаў у нас яшчэ не было.

Такштак, лічаць у Гомельскім палацава-паркавым ансамблі, добры залез на новую выстаўку, якая падведзе вынікі гэтага года, ужо зроблены, і традыцыя не перарвецца.

Не спяшайцеся выкідаць!

Неверагодна, але факт, што быў такі момант, калі Беларусь сапраўды ў дызаіне аказалася наперадзе планеты ўсёй. Гэта было звязана з падзеяй, якая адбылася ў Мінску цяпер ужо ў далёкім 1971 годзе — акурат паўстагоддзя таму. Але ўсё па парадку.

ICSID

ПЕРШЫЯ СПРОБЫ ДЫЗАЙНЕРАЎ АБ'ЯДНАЦЦА

Пачнем з таго, што дызаінеры здаўна жадалі стварыць нейкую сваю міжнародную суполку. Першая спроба была зроблена яшчэ ў 1930 годзе, калі па ініцыятыве вядомага французскага дызаінера і арганізатара дызаінерскай дзейнасці Жака Вьёна была створана міжнародная асацыяцыя дызаінераў “Porza”, якая грунтавалася на ідэях знакамітай нямецкай школы дызаіну Баўхаўз і вялікага архітэктара і дызаінера ХХ стагоддзя Ле Карбузье. У гэтую асацыяцыю ўвайшлі дызаінеры з некаторых еўрапейскіх краін. Адным з дэвізаў суполкі былі словы французскага пісьменніка Андрэ Мальро, які, дарчы, неўзабаве стаў Міністрам культуры Францыі: “Завод, які зараз падобны да катакомбы, стане аднойчы храмам”.

З'ЕЗД У ЛОНДАНЕ

Але гэта былі толькі першыя спробы дызаінераў аб'яднацца ў нейкі адзіны саюз. Сапраўды ж рэалізаваць гэтую задуму ўдалася толькі пад Другой сусветнай вайны. Улетку 1957 года ў Лондане сабраўся з'езд дызаінераў, дэлегатамі якога былі прадстаўнікі такіх краін, як ЗША, Шатландыя, Ірландыя, Германія, Італія, а ў якасці назіральнікаў прысутнічалі дызаінеры з Японіі і Індыі. Мэта з'езду была стварыць маштабную міжнародную асацыяцыю дызаінераў. І вось 28 чэрвеня 1957 года было абвешчана аб стварэнні Міжнароднага савета нацыянальных арганізацый прамысловага дызаіну ІКСІД (гэта абрэвіятура ад англійскай назвы арганізацыі International Council of Societies of Industrial Design).

МІЖНАРОДНАЯ АСАЦЫЯЦЫЯ ДЫЗАЙНЕРАЎ ДЗЕЙНІЧАЕ

У 1959 годзе ў Стэгольме прайшоў першы кангрэс ІКСІД. З таго часу кангрэсы гэтага аб'яднан-

Група супрацоўнікаў Беларускага філіяла УНДІТЭ.

У дызаіне — наперадзе планеты ўсёй

ня праводзяцца кожныя два гады ў розных краінах-членах ІКСІД, на іх абіраецца кіраўніцтва арганізацыі — Сенат, Прэзідэнт і Генеральны сакратар. Першым Прэзідэнтам ІКСІД быў абраны вядомы дызаінер з Вялікабрытаніі Міша Блэк. У 1975 годзе кангрэс асацыяцыі праводзіўся і ў СССР, у Маскве. З часам ІКСІД набыў вялікі аўтарытэт у міжнародных арганізацыях (ААН, UNESCO), яго пачалі прыцягваць для рашэння міжрэгіянальных, сацыяльных, эканамічных і іншых праблем. Галоўнае ж было тое, што гэтая арганізацыя актыўна садзейнічала інтэграцыі дызаінераў розных краін.

АБ'ЯДНАЦЦА У СУМЕСНАЙ ПРАЦЫ

Да пачатку 1970-х гадоў дызаінеры ў рамках арганізацыі ІКСІД мелі зносіны, толькі абмяноўчычыся правамі на кангрэсах, канферэнцыях ды сімпозіумах. Але Юрый Салаўёў, дырэктар савецкага Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута тэхнічнай эстэтыкі (УНДІТЭ), які ў 1965 годзе быў прыняты ў ІКСІД, прапанаваў пашырыць гэтыя зносіны ў якасці міжнароднага практнага семінара, на якім дызаінеры з розных краін маглі б папрацаваць разам і такім чынам абмяняцца творчым вопытам, практычнымі ідэямі.

Дзіцячы веласіпед “Ветрык”, Маладзечанскі завод металавырабы. Дызайнер Я. Ленсу.

Тэлевізар “Віцязь” ПА “Віцязь”. Дызайнеры А. Барысавец, В. Быкаў.

Фотаапарат “Мінск”, Беларускае оптыка-механічнае аб'яднанне. Дызайнеры В. Манін, А. Яніцкі.

МІНСК — ЦЭНТР СУСВЕТНАГА ДЫЗАЙНУ

Ідэя правядзення міжнароднага практнага семінара, якую прапанаваў Юрый Салаўёў, спадабалася кіраўніцтву ІКСІД. Было вырашана ў 1971 годзе правесці такі першы практычны семінар ІКСІД

Адной з мэт семінара было выяўленне спецыфікі зносінаў спецыялістаў, якія гавораць на розных мовах. Характарызуючы задачы першага міжнароднага практнага семінара, яго каардынатар прафесар з Вялікабрытаніі Фрыц Хайт адзначаў менавіта гэта: “Тут ёсць шмат людзей, якія размаўляюць на розных мовах. Але мы жадалі б высветліць, наколькі ўніверсальная мова дызаіну. Вобразна кажучы, вам прыйдзецца мець стасункі, перш за ўсё, пры дапамозе алоўка”.

Для працы на семінары ўсе дызаінеры былі разбіты на некалькі міжнародных творчых калектываў, якія на працягу 10 дзён выконвалі па выбары адну з прапанаваных для распрацоўкі тэм. Праца праходзіла ў сапраўды творчай абстаноўцы: жаркія спрэчкі, “мукі творчасці”, азарэнні знаходка! І праўда, творцы зусім забываліся на тое, што яны размаўляюць на розных мовах, у сумеснай дзейнасці ўсе адзін аднаго вельмі добра разумелі. І вось праца была скончана. Цяпер мела адбы-

Аўтамашына БелАЗ, Беларускае аўтамабільнае завод. Дызайнер В. Кабылінскі.

МІНСКІ СЕМІНАР

У пачатку лета 1971 года ў Мінску, у новым будынку Беларускага філіяла УНДІТЭ сабраліся разам 15 савецкіх (у тым ліку беларускіх) і 14 замежных дызаінераў — з Аўстрыі, Бельгіі, Нідэрландаў, Індыі, Ірландыі, ЗША, Францыі, Японіі і шэрага еўрапейскіх краін сацыялістычнага лагера. Удзельнікам першага практнага семінара ІКСІД “Інтэрдызаін-71” былі прапанаваны для распрацоўкі дзве тэмы. Першая — сістэма візуальных камунікацый для Мінска. Другая ж тэма, якая прапанавалася ўдзельнікам семінара, — арганізацыя сістэмы дастаўкі і продажу хлеба — можа здацца зусім не дызаінерскай. Сапраўды, тут няма ніякай звычайнай прамысловага дызаіну практнай работы над стварэннем канкрэтнага аб'екта. Але, трэба сказаць, што ў гэты час у сусветнай практыцы дызаіну стаў актыўна развівацца накірунак, які атрымаў назву “нон-дызаін”. Гэта сума недызаінерскіх паслуг, якія выконваюць дызаінеры. Такі падыход патрабаваў дызаінера новага тыпу, дызаінера-кансультанта, які б мог аб'яднаць тэхналогію, праектаванне і сродкі гандлю ў дзейнасці па кіраўніцтву бізнесам. Менавіта на гэтак і была разлічана другая тэма семінара.

ца абмеркаванні вынікаў практычнай дзейнасці ўдзельнікаў семінара. Кожны калектыў выставіў планшэты са сваімі напрацоўкамі. На абмеркаванні сабралася шмат народу — супрацоўнікі Беларускага філіяла УНДІТЭ, прадстаўнікі кіраўніцтва ІКСІД, дызаінеры мінскіх практных і вытворчых устаноў, студэнты — будучыя спецыялісты дызаіну. Абмеркаванні атрымалася вельмі жывое. Зноў узніклі спрэчкі, выказваліся і вельмі станоўчыя ацэнкі работы, а таксама і жорстка крытыка. Адным словам, было цікава! Важна таксама тое, што пазней некаторыя прапановы, якія выказваліся на семінары па абедзвюх тэмах, былі выкарыстаны на практыцы мінскімі ўладамі.

Семінар атрымаў не проста высокую адзнаку ў ІКСІД — усё, без перабольшвання, проста быў ў захапленні. Таму было вырашана ўслед за мінскім такім семінарам праводзіць рэгулярна ў розных краінах-членах арганізацыі, што і выконваецца да нашага часу. Іле Мінск можа ганарыцца тым, што менавіта тут быў праведзены самы першы семінар у гэтым шэрагу. І сапраўды, беларуская сталіца талды аказалася ў дызаіне наперадзе планеты ўсёй!

Якаў ЛЕНСУ,
доктар мастацтвазнаўства

Часам лёс зводзіць людзей зусім далёкіх адзін ад аднаго. Здавалася б, нішто не можа прадвесці іх сустрэчу. Гэтыя людзі жывуць у розных краінах, належаць да рознага сацыяльнага статусу, у іх розныя погляды, менталітэт, густы і прыхільнасці. Але аднойчы рок, як казалі старажытныя грэкі, пачынае плесці свой сюжэт: падштурхоўваць іх, весці да месца, дзе яны нарэшце зблізяцца. Нярэдка такія сустрэчы адбываюцца на тле бурных гістарычных падзей. Асабліва ж інтрыга атрымліваецца тады, калі на зломе эпох сустракаюцца мужчына і жанчына...

Аляксандр КРЫВАНОС

ГЛУШОНКІ, ТО-БОК АГІНСКІЯ

Некалі на ўсходніх межах Магілёўшчыны жылі такія Глушонкі — людзі са звычайным тутэйшым прозвішчам. Былі яны княскага роду, мабыць, не без падстаў лічылі сябе продкамі Рурыкавічаў, князёў Кіеўскіх.

Прыблізна ў 1500 годзе адзін з каралёў Рэчы Паспалітай у знак падзякі за службу адлаў у валоданне баярыну Дзмітрыю Іванавічу Глушонку маёнтак Агінты. Так Глушонкі ператварыліся ў Агінскіх. У Вялікім Княстве Літоўскім, ды і значна пазней, род гэты лічыўся адным з самых уплывовых, таленавітых і багатых. Многія знамяціны вайскоўцы, адміністратары і дзеячы культуры на працягу стагоддзяў фармавалі і папаўнялі яго.

Сёння невялікі пасёлак Агінты (па-літоўску Агінтай) знаходзіцца недалёка ад дарогі Вільнюс — Каўнас, за 60 кіламетраў ад літоўскай сталіцы. Гісторыя і лёс распаралзіліся так, што гэта назва часцей за ўсё асацыюецца з імем дыпламата, палітычнага дзеяча, кампазітара Міхала Клеафаса Агінскага, — мабыць, самага яркага прадстаўніка роду герба "Брама". Менавіта ён напісаў свой пранізівы паланэз, які амаль паўсюдна звычайна называюць "Паланэз Агінскага"...

ПАЦАЛВАНЫ БОГАМ

Пра такіх кажуць: Бог пацалаваў яго ў цемечка.

Ужо ў юнацкім узросце Міхал Клеафас меў рознакаковыя злынасці. Былі ў ім, безумоўна, ад нараджэння і востры розум, і пэўная тонкасць у адносінах да іншых, ды і ў прыняцці рашэнняў. Думаецца, neverагодна музыкальна адаранасць тут адыграла сваю не апошнюю ролю. Яго знамяціны род і імя прадкаў адкрывалі перад ім магчымасці для кар'ернага росту, але, вядома, без належных прыроджаных навывкаў гэта дапамагло б толькі ў пэўнай меры.

У 14 гадоў Міхал Клеафас атрымлівае тытул ганаровага мечніка літоўскага. Калі мінае 21-гадовы ўзрост, шляхта Трокскага павета абірае яго дэпутатам сойма Рэчы Паспалітай і вылучае ў фінансавую камісію ВКЛ. У 25-ч, у 1789-м годзе, разам са сваёй першай жонкай Ізабэлай Лясоцкай Агінскі накіроў-

Міхал Клеафас і Марыя дэ Нэры

Міхал Клеафас Агінскі.

ваецца паўнамоцным амбасадарам у Галандыю. А праз год — у Лондан, дзе праводзіць шэраг сустрэч з вышэйшай элітай Брытаніі, прысутнічае на пасяджэнні парламента, падчас перамоў з каралём Георгам III і прэм'ер-міністрам Уільямам Пітам паспяхова вырашае пытанні, звязаныя з пашырэннем гандлёвых кантактаў і, мабыць, не толькі з імі...

Безумоўна, у гістарычным кантэксце яго дыпламатычная кар'ера развівалася ў цікавы ды імклівы, але разам з тым і небяспечна-неспрыяльны час. Зрэшты, цяжка сказаць, ці бывае ён, пэўны час, адведзены на чалавечы лёс, калі-небудзь беспечным...

У 1793-м годзе адбыўся другі падзел, а ў 1794-м стала зразумела, што вельмі хутка адбудзецца і трэці падзел Рэчы Паспалітай (першы падзел быў ажыццэўлены яшчэ ў 1772 годзе). Канфедэратыўная дзяржава, у якую ў тым ліку ўваходзіла Вялікае Княства Літоўскае, хутка будзе сцёрта з карты свету. Прадстаўнік гэтай дзяржавы дыпламат, князь Міхал Клеафас Агінскі стаў сведкам эпахальнага гістарычна-драматычнага пералому. Прусія, Аўстра-Венгрыя і Расійская імперыя вырашылі канчаткова падзяліць тэрыторыю яго краіны, любімай радзімы. Праз год юрыдычна ды географічна яны спынілі сваё існаванне, аднак ментальна... Ментальнасць — субстанцыя вельмі тонкая, яна, як і рукапісы, што не гараць, гэта значыць мае значна большы тэрмін існавання, чым жыццё аднаго пакалення...

Ён спрабаваў прымірыцца з непазбежнасцю страці роднага звычайна асяроддзя, і змагаўся з гэтай непазбежнасцю. У гэтым сэнсе Міхал Клеафас нагадваў Гамлета з яго цяжкім, каверзным пытаннем: "to be or not to be?" Яму здавалася, што яго гнуткі, але моцны дыпламатычны розум зможа пераадолець любыя палітычныя выклікі таго часу. Але выклікі, як хваля цунамі, былі надмерна высокія для лёсу аднаго смяротнага чалавека. Як, зрэшты, і для яго краіны.

ІМКЛІВЫ ВІР ПАДЗЕЙ

Усе падзелы Рэчы Паспалітай, зразумела, мелі свае гістарычныя перадумовы і таемныя дамоўленасці, але адбыліся яны пры жыцці і ў немалой ступені пад волі Сафіі Фрэдэрыкі Аўгусты Ангальт-Цербскай, народжанай нямецкага горада Штэцін. У гісторыю гэтая жанчына трапіла пад іншым імем — усерасійскай імператрыцы Кацярыны II.

Мабыць, Агінскі меў пэўныя ілюзіі наконт шыраты намераў новых уладаў. Здаецца, ён схіляўся да таго, што гэтыя намеры ўсё ж такі маюць свае межы. Можа быць, толькі яго тонкае інтуітыўнае пачуццё аларанга музыканта нараджала ў яго падзямельнасці поўныя драматызму музыкальны кампазіцыі. У сваіх "Лістах пра музыку" Міхал Клеафас паведамае, што яго мелан-

халічны паланэз F-dur, вядомы як "Паланэз смерці", восенню 1792 года выконваўся ў Пецярбургу амаль на ўсіх балах. І гэта, здаецца, акрамя іншых, больш важкіх прычынаў, зрабіла пэўны ўплыў на рашэнне Кацярыны II аказаць яму аўдыенцыю. У 1793 годзе Міхал Клеафас вязаджае ў Пецярбург, сустракаецца з рускай імператрыцай, музычаруе ў яе прысутнасці і просіць аб зняцці секвестра са сваіх маёнткаў. Фактычна перад ім, як і перад тысячамі іншых шляхетных прадстаўнікоў ВКЛ, стаяў найцяжэйшы выбар: застацца на радзіме ў якасці ўладальніка сваёй уласнасці пад новымі ўладарамі або не змірыцца з тым, што былое ўжо ніколі не вернецца. Здавалася б, на нейкі час яму ўдаецца вырашыць гэтае пытанне... Але, як казаў знамяціны паэт, трагедыя — гэта не калі памірае герой, а калі гіне ўвесь хор.

На пружанасць, створаная не без дапамогі як сваіх, так і чужых геапалітычных гульцоў, неабцяжараных высакорнымі прынцыпамі, выліваецца на землях Рэчы Паспалітай у паўстанне Тадэвуша Касцюшкі.

Агінскі накіроўваецца ў Вільню, здымае з сябе паўнамоцтвы літоўскага падскарбія (фактычна міністра фінансаў ВКЛ) і абіраецца ў паўстанцкі Часовы свет. На ўласныя грошы, у тым ліку атрыманыя пад заклад каштоўнасцяў сваёй жонкі, узбройвае невялікі атрад інсургентаў і кідае яго то ў адзін, то ў іншы бой. Пад Івянцям, недалёка ад Валожына, яго інсургентам дасталася нават 200 ваюўтрафейнай амуніцыі, але хутка абоз адбіў, кажучы сучаснай мовай, атрад найміта, — Лявонцыя Бенігсэна, гановскага генерала ад кавалерыі на рускай службе...

Князь, вядома, быў таленавітым дыпламатам, годным міністрам фінансаў, вельмі здольным і цікавым кампазітарам, але салдацін, ваяром ад нараджэння ён не быў. Ды і сілы былі няроўныя. У апошнім баю на Браслаўшчыне яго атрад, які склаўся з 480 чалавек, страціў 440 чалавек. Сам Міхал Клеафас у жывых застаўся пудам і з рэштай сваіх людзей сышоў за прускую мяжу. Быў 1794 год.

Пачыналася зусім іншае жыццё, новая эпоха.

НЯГОДЫ ИНСУРГЕНТА

У Еўропе Агінскія спачатку спыніліся ў Венецыі.

Князь усё яшчэ спадзяваўся, што жорсткае кола гісторыі хоць бы на імгненне прыпыні-

ца, і ён вернецца ў тую ж некалі родную і любімую краіну, якую ён ведаў і разумее.

Мабыць, ацэньваючы яго стан і маючы патрэбу ў падобных людзях, у Венецыю на яго імя даслалі расійскі пашпарт з лістом ад Аляксандра Суворова. Прапапоўвалася падпісаць петыцыю Кацярыне з запэўненнем у вернасці. У выпадку падпісання такой паперы, Агінскаму абяцалі вярнуць валоданні. Князь адмовіўся, яго ўласнасць канфіскавалі.

Спадзяючыся на падтрымку ўладароў свету, дыпламат Агінскі змяняе прозвішчы, накіроўваецца з адной краіны ў іншую, пад чужым французскім пашпартам праводзіць таемную місію ў Канстанцінопалі, адтуль праз Бухарэст едзе ў Парыж, сустракаецца з набіраючым сілу дывізійным генералам і камандуючым ваеннымі сіламі Францыі дзёрзкім карсіканцам Напалеона Буонапартам. Усюды яго выслухоўвалі з уважлівым выглядам, але нідзе яго словы аб дапамозе ў справах аднаўлення незалежнасці Рэчы Паспалітай так і не былі пачутыя. Да збеглага замежнага дыпламата і яго падзеленай краіны па вялікім рахунку нікому не было аніякай справы.

У 1796 годзе памірае Кацярына II і на расійскі трон ўзыходзіць яе сын Павел I. Ці звязвае з новым рускім самалержцам свае надзеі на вяртанне на радзіму Міхал Клеафас? Напэўна. Безграшоўна і еўрапейскай нягоды яго не ламаюць, але і не робяць жыццё бясхмарным. Аднак Павел I накладвае забарону на вяртанне Агінскага на радзіму, праўда, адпускае на волю некалі паланёнага Тадэвуша Касцюшкі. Пры гэтым вяртае вязню не толькі свабоду, але і дае на дарогу 12 тысяч рублёў, карэту, футра з тэбеля, шапку, футравыя боты і сталовае сэрбро.

Характэрна, што Касцюшка перад гэтым прыносіць новаму рускаму цару прысягу, але з умовай вызвалення з няволі ўсіх інсургентаў. А іх было на той момант тысяч дванаццаць. Ды ў прыдчу хапала і ссільных.

Пасля доўгіх пакутлівых, безвыніковых вандроўак па Еўропе Агінскі накіроўваецца ў Бжэзіны — маёнтак свайго цесця пад Варшавай. Там з жонкай і двума дзецьмі збыднелы былі інсургент уважліва адсочвае і аналізуе ўсю інфармацыю і пераважна тую, што ідзе з усходу. Ён ішчэ не ведае, што падчас знаходжання ў Венецыі той самы рок, пра які калісьці казалі старажытныя грэкі, упершыню neverагодна блізка падвёў яго да жанчыны, якая праз некалькі гадоў уварэцца ў лёс былога дыпламата ВКЛ гарачай венецыянскай жарсцо...

Працяг — у наступных нумарах "К".

К

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экскурыйнае бюро)
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст."
Выставы:
■ Выстава твораў Леаніда Марчанкі "Летапіс маіх дарог" — да 21 сакавіка.

■ Выстава "Лёс мастака" (да 125-годдзя Міхася Філіповіча) — да 4 красавіка.
■ Выстава твораў жывапісу, графікі Алега Прусава "Надпіс на адвароце".
■ Выставачны праект "Давід Якерсон. Скульптура. Графіка" — да 4 красавіка.
■ Выстава "Ліза Саціліс — Джорджа да Кірыка. Скульптура, графіка".
■ Выстава жывапісу Паўла Хадаровіча "Мова рэчаў" — да 16 сакавіка.

■ "Фердынанд Русшчыц":
виртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Виртуальная выстава твораў Вітала Чарнабрысава "Вангогісты Гаген".

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Традыцыйны народны абрад "Гуканне вясны" — да 30 сакавіка.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ **Займальныя майстар-класы** па саломалляцтву, выбару традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запісабавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Някрасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля цз 12:00 да 20:00
■ Інтэрактыўны выставачны праект "PRO-котов" — да 28 сакавіка.
■ Выставачны праект "Альгэрнатыва" — да 21 сакавіка.
■ Выстава "У пошуках лепшага" — да 21 сакавіка.
■ Выстава твораў Аляксандра Малей "Адваротны інфармацыя. Форма. Аб'ект. Прастора" — да 2 мая.
■ Выстава твораў мастака Антона Кетава

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:	
магазіны "Белсаюздрук"	кіёскі "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".	ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".	Праспект Пераможаў, 5. Вуліца Рабкораўская, 17.
Праспект Незалежнасці, 44.	Праспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Валадарскага, 16.	Вуліца Лабанка, 2.

"Лініі і куты" — да 2 мая.
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля 12.00-20.00
■ Выстава "Японская эратычная гравюра. Сюнга" — з 12 сакавіка да 16 мая.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.
Тэл.: +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Фотадакументальная часовая экспазіцыя "Армія, народжаная Кастрычнікам", прысвечаная Дню абаронаў Айчыны і Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь — да 21 сакавіка.
■ Часовае экспазіцыя "Лёс жанчыны" — да 12 красавіка.
■ Часовае экспазіцыя да 125-годдзя з дня нараджэння Кандрата Крапівы — да 22 сакавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект "Захавальнікі" (куфры, шкатулкі, скрыні) — з 26 сакавіка да 5 красавіка.
■ Выставачны праект "Пасядзім з густам!" (фатэлі і крэслы XVIII — XX стст. з фонду музея-запаведніка) — да 5 красавіка.
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіяль нясвіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

■ Міжнародны выставачны праект "Даспехі радзівілаўскага Нясвіжа". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
Сектар экскурыйнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.
■ Выстава работ Генадзя Чыстага "Жаночы погляд як душы адлюстраванне" — да 2 мая.
Рагуша г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатрызавааная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікатывныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Дзіцячая тэатрызавааная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правадзненне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.
■ Музейная фотапляцоўка.
■ Квест "Таямніца двух куфраў".

Ганна Гадзірава. "Зімовы сон".

Нармалёвае веснавое жаданне

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 7)

Спадарыня Ганна мае мастацкую адукацыю і прафесія яе звязаная з мастацтвам. Яна выклала чарчэнне і маляванне, вяла студыю для дзяцей і падлеткаў. Пры гэтым знаходзіла час і для ўласнай творчасці. З 1990-х бярэ ўдзел у выставах. Паколькі Ганна Гадзірава чалавек з абмежаванымі магчымасцямі, віртуальны свет мастацтва мае для яе значэнне большае, чым для тых мастакоў, каго бяды непапалкала, хто са здароўем праблем не мае. Яе мастацтва не разлічана на камерыйны поспех, мастацка праце для душы. Шчырасць, захапленне прыродай, што прыгожая ў любым стане, простымі праявамі звычайнага жыцця робіць яе мастацтва прыцягальным. Стыльва спадарыня Ганна рэаліст. Але рэалізм у яе не сучасны, а ў нейкім сэнсе рэтраспектыўны. На маю думку, гэта эстэтыка, запазычаная ў XIX стагоддзі. Сёння такое мастацтва можна трактаваць і як архаіку, і як настальгію па часах, калі горад быў падобны на вёску, а вёска фактычна не вылучалася з прыроды. Апаведна, і людзі былі іншымі. Магчыма, лепшымі... "Прошлое успокаивает тем, что оно прошло. Тем, что оно смиреннее... За часоколом вех достопочтенным ретро станет и этот век", — казаву паэт.

Нашоормоты Людмілы Курьловіч з таго ж шэрагу, што і краявіды Ганны

Гадзіравай. Таксама рэтра. Спідарыня Людміла мастацтва не вучылася, проста ў нейкі момант адчула пакліканне да жыцця. Да таго ж з'явіўся вольны час, які можна было бацьці такім чынам. Мабыць, і матэрыяльны стан дазваляў не думаць, як пра жыццё ад авансу да зарплаты. Шчаслівы збег абставін. Як вынік — мастацтва, якое не прэтэндуе на адкрыццё новых далёкаў, віртуальны свет мастацтва мае для яе значэнне большае, чым для тых мастакоў, каго бяды непапалкала, хто са здароўем праблем не мае. Яе мастацтва не разлічана на камерыйны поспех, мастацка праце для душы. Шчырасць, захапленне прыродай, што прыгожая ў любым стане, простымі праявамі звычайнага жыцця робіць яе мастацтва прыцягальным. Стыльва спадарыня Ганна рэаліст. Але рэалізм у яе не сучасны, а ў нейкім сэнсе рэтраспектыўны. На маю думку, гэта эстэтыка, запазычаная ў XIX стагоддзі. Сёння такое мастацтва можна трактаваць і як архаіку, і як настальгію па часах, калі горад быў падобны на вёску, а вёска фактычна не вылучалася з прыроды. Апаведна, і людзі былі іншымі. Магчыма, лепшымі... "Прошлое успокаивает тем, что оно прошло. Тем, что оно смиреннее... За часоколом вех достопочтенным ретро станет и этот век", — казаву паэт.

Людміла Курьловіч беларуска. Тут нарадзілася. Жыве ў Маскве. Мяркуючы па карцінах, жыццём задаволена. Выставы ва "Універсітэце культуры" для мяне падтверджанне тэзісы, што дакладны крытэрыі у вызначэнні каштоўнасці твора мастацтва няма. Дыктант можа быць паспяховым, калі тое, што ён робіць, будзе суплунным дадзенаму сацыяльна-культурніцкаму моманту. Прафесіянал жа можа стацца незапапрабаваным, бо задалта засроджаны на сваім, асабістым. Відавочна, што сёння пэўная частка глядацкай аўдыторыі прагне камфорту і спакою. Зрэшты, такія людзі ёсць заўжды. Яны хочунь гарманічных краявідў і прыгожых букетаў. Нармалёвае веснавое жаданне. І ёсць мастакі, гатовыя паспрыяць ягонаму рэалізацыі. Зрэшты, так было заўжды.

Людміла Курьловіч. "Півоні ля акна".

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 13 — "Церам-церамак" (опера ў 2-х дзеях) І.Польскага. Дырыжор — Іван Касцяцін. Пачатак а 12-й.
■ 13 — "Вяселле Фігара" (опера ў 2-х дзеях) В.А.Моцарта. Дырыжор — Алег Лясун.
■ 13 — Канцэрт "З песняй па жыцці". Музыка нашага кіно" (з цыкла "Вечары з "Серэнадаў"). Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
■ 14 — "Ганна Карэніна" (балет ў 2-х дзеях) П. Чайкоўскага. Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак а 18-й.
■ 16 — Канцэрт "Англійскія фантазіі" (музычны дэтактыў). Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.

■ 17 — "Анюта" (балет у 2-х дзеях) В.Гаўрыліна. Дырыжор — Іван Касцяцін.
■ 18 — "Тоска" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.
■ 19 — "Шчаўкунок" (опера ў 2-х дзеях) П. Чайкоўскага. Прэм'ера. Дырыжор — Іван Касцяцін.
■ 20 — "Файст" (опера ў 3-х дзеях) Ш.Гуно. Дырыжор — Уладзімір Авадок. Прэм'ера.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 14 — "Яшчэ раз пра Чырвоны Каптурчык" (казка для дзяцей ад 3 гадоў) С.Яфрэмава, С.Когана.
■ 20 — "Ох і залатая табакерка" (спектакль-імпрывізацыя) Л.Сіманенка. Прэм'ера. Пачатак спектакляў аб 11-й.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна вылісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").